

EUROPOS REKONSTRUKCIJOS IR PLĖTROS BANKO DOKUMENTAS

STRATEGIJA LIETUVAI

patvirtinta Direktorių tarybos 2006 m. kovo 23 d.

ERPB pateikia originalaus dokumento teksto vertimą tik skaitytojo patogumui. Nors ERPB stengėsi užtikrinti vertimo autentiškumą, ERPB negarantuoja ir netvirtina vertimo tikslumo. Skaitytojas savo rizika pasikliauja vertimu. Jokiomis aplinkybėmis ERPB, jo darbuotojai ar atstovai nebus atsakingi prieš skaitytoją arba kurį kitą asmenį dėl bet kokių netikslumų, klaidų, praleidimų, išbraukimų, defektų ir (arba) vertimo turinio pakeitimo, kad ir kokios žalos tai pridarytų. Bet kokio neatitikimo ar prieštaravimo tarp angliško teksto ir vertimo atveju, pirmenybė teikiama angliškam tekstui.

TURINYS

SANTRUMPOS ir VALIUTŲ KEITIMO KURSAI	3
SANTRAUKA	4
1. BANKO PORTFELIS	6
1.1 BANKO VEIKLOS APŽVALGA	6
1.2 ANKSTESNĖS ŠALIES STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS	7
1.3 PEREINAMOJO LAIKOTARPIO ĮTAKA BANKO PORTFELIUI IR KO BUVO PASIMOKYTA ..	7
1.3.1 Pereinamojo laikotarpio įtaka ankstesnėms šalies strategijoms ir jų tinkamumas	7
1.3.2 Atrinkti dalykai, kurių buvo pasimokyta	10
1.4 TURIMO PORTFELIO FINANSINĖS VEIKLOS REZULTATAI.....	10
1.5 BENDRO FINANSAVIMO MOBILIZAVIMAS.....	11
2. VEIKLOS APLINKA.....	11
2.1 REFORMOS	11
2.1.1 Politinė aplinka	11
2.1.2 Makroekonominės sąlygos Banko operacijoms	12
2.1.3 Pereinamojo laikotarpio sėkmė ir išbandymai	14
2.2 KAPITALO PRIEINAMUMAS.....	17
2.3 TEISINĖ APLINKA	18
3. STRATEGINĖS KRYPTYS	19
3.1 BANKO PRIORITETAI STRATEGIJOS LAIKOTARPIU	19
3.2 UŽDAVINIAI ĮVAIRIUOSE SEKTORIUOSE IR BANKO TIKSLAI	20
3.2.1 Infrastruktūra, aplinkos apsauga ir energetika	20
3.2.2 Įmonių sektorius	20
3.2.3 Finansų sektorius	21
4. BENDRADARBIAVIMAS SU KITOMIS TARPTAUTINĖMIS FINANSINĖMIS INSTITUCIJOMIS	21
1 PRIEDAS: PRADĖTI VYKDYTI PROJEKTAI PER METUS	23
2 PRIEDAS: BENDROJI VEIKLOS APIMTIS PAGAL PRAMONĖS ŠAKAS....	25
3 PRIEDAS: PASIRINKTI EKONOMINIAI RODIKLIAI.....	26
4 PRIEDAS: DUOMENYS IŠ 2005 M. PEREINAMOJO LAIKOTARPIO UŽDAVINIŲ VERTINIMO	27
5 PRIEDAS: LYGINAMIEJI STRUKTŪRINIŲ POKYČIŲ RODIKLIAI	30
6 PRIEDAS: POLITINIS IR SOCIALINIS VERTINIMAS	31
7 PRIEDAS: APLINKOS APSAUGA.....	37
8 PRIEDAS: DVIŠALĖ PARAMA	38
9 PRIEDAS: LIETUVOS KOMERCINIŲ ĮSTATYMŲ VERTINIMAS	44
10 PRIEDAS: BRANDUOLINĖS SAUGOS SUTARTIS IR TARPTAUTINIS IGNALINOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS EKSPLOATAVIMO NUTRAUKIMO PARAMOS FONDAS.....	54

SANTRUMPOS ir VALIUTŲ KEITIMO KURSAI

BŽŪP	Bendroji žemės ūkio politika
VEBR	Vidurio Europa ir Baltijos regionas
NVS	Nepriklausomų Valstybių Sąjunga
EK	Europos Komisija
ECB	Europos centrinis bankas
EIB	Europos investicijų bankas
EPS	Ekonominė ir pinigų sąjunga
II VKM	Antrasis valiutų kurso mechanizmas
ESCO	Energijos vartojimo paslaugų įmonė
ES	Europos Sąjunga
TUI	Tiesioginės užsienio investicijos
FI	Finansų institucijos
BVP	Bendras vidaus produktas
TDPIA	Tarptautinė draudimo priežiūros institucijų asociacija
TFK	Tarptautinė finansų korporacija
TFI	Tarptautinės finansų institucijos
TIAEENPF	Tarptautinis Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondas
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
IAE	Ignalinos atominė elektrinė
PAS	Pradinis viešas akcijų siūlymas (Initial Public Offering)
TVPKO	Tarptautinė vertybinių popierių komisijų organizacija
PNSPI	Pasirengimo narystei struktūrinės politikos instrumentas
IT	Informacinės technologijos
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
LTL	Lietuvos litai
SAAI	Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra
NATO	Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija
NFI	Nebankinė finansų institucija
ŠŠIB	Šiaurės šalių investicijų bankas
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
PET	Polietileno tereftalatas
VPSP	Viešojo ir privataus sektorių partnerystė
SST	Specialiosios skolinimosi teisės
SVĮ	Smulkios ir vidutinės įmonės
TB	Techninis bendradarbiavimas
UNCITRAL	Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisija
US\$	JAV doleris
PSO	Pasaulio sveikatos organizacija

VALIUTŲ KEITIMO KURSAI

€1.0	LTL 3,4528
€1.0	US\$ 1,24

SANTRAUKA

Lietuva ir toliau vykdo Banko steigimo sutarties 1 straipsnio sąlygas. Pastaraisiais metais šalis padarė žymią pažangą pereigoje, ir šiame Strategijos dokumente pripažįstama pagirtina Lietuvos ir jos ekonomikos sėkmė. Apie 75 procentus ekonominės veiklos vykdoma privačiame sektoriuje, liberalizuotos kainos ir prekyba, privatizuojamos įmonės ir įgyvendinamos efektyvios reformos finansų sektoriuje. Nustatytas laisvas užsienio prekybos režimas, nėra didelių apribojimų užsienio investicijoms.

Makroekonominė aplinka ir toliau išlieka palanki. Narystės ES poveikis buvo teigiamas prekybos ir investicijų į įmones atžvilgiu. 2005 m. ekonomika išaugo 7,5 proc., ir 7 proc. viršijo vidutinį metinį augimą nuo 2000 metų. Didelis vartojimas šalies viduje ir investicijų poreikis – pagrindiniai veiksniai, skatinantys augimą. Tačiau 2004 m. dėl didėjančių išlaidų susilpnėjo finansinė būklė, kai bendras vyriausybės biudžeto deficitas išaugo iki 1,4 proc. BVP. Skatinanti įtaka ekonomikai pastebima ir 2005 metais. Po padidėjimo 2004 m. einamosios sąskaitos deficitas stabilizavosi pagerėjus prekybos sąskaitos deficito rezultatams ir 2005 m. sudarė virš 7 proc. BVP. Nedarbas sparčiai mažėja, tačiau dėl emigracijos mažėja ir darbo jėga. Valiutų valdybai ir toliau teikiama plačios apimties parama. 2004 m. Lietuva prisijungė prie Europos valiutų kurso mechanizmo (VKM II). Tačiau 2005 m. paspartėjo metinės vidutinės infliacijos tempas. Valdžios institucijoms yra žinoma šio reiškinio rizika ES konvergencijai, tačiau yra įsitikinusi, kad galima išlaikyti infliacijos lygį, kuris neviršytų nustatytų Maastrichto infliacijos kriterijų.

Nuo to laiko, kai buvo patvirtinta paskutinė strategija, toliau buvo daroma pažanga reformų srityje, privatizuotos stambios bendrovės, įskaitant nacionalinį vežėją AB aviakompaniją „Lietuvos avialinijos“, „Elektros tinklų statybą“, dujų tiekėją „Lietuvos dujos“ ir Lietuvos nacionalinę vertybinių popierių biržą. Verslo aplinka tampa dinamiškesnė, vietiniai bankai ir lizingo bendrovės pradėjo teikti paskolas ir leisti įsigyti turtą lizingo būdu smulkesnėms bendrovėms; jiems dažnai padeda tarptautinių finansų institucijų suteiktos kredito linijos. Tai, kad bankai priklauso užsienio investuotojams, lėmė sistemos restruktūrizavimą ir rekapitalizavimą, platesnio produktų ir paslaugų asortimento pateikimą bei geresnį įmonių valdymą ir didesnę skaidrumą.

Tačiau, atsižvelgiant į Banko mandatą, nustatyti likusieji pereinamojo laikotarpio uždaviniai Lietuvoje, ir šios strategijos tikslas – aptarti šiuos uždavinius, siekiant didinti Lietuvos ekonomikos konkurencingumą. Prioritetiniai pereinamojo laikotarpio uždaviniai Lietuvai yra šie:

Infrastruktūra, aplinkos apsauga ir energetika

Esant platiems investiciniams ir veiklos poreikiams, privataus sektoriaus dalyvavimas savivaldybės sektoriuose, įskaitant vandens tiekimą ir nuotekų šalinimą bei miesto transportą, ir valstybės transporto infrastruktūros plėtroje yra ribotas. Susirūpinimą kelia energijos taupymas. Patiriamos reikšmingos išlaidos, susijusios su šilumos nuostoliais iš savivaldybei priklausančių šildymo tinklų ir pastatų bei privatizuotų gamybos įmonių.

Ignalinos atominės elektrinės uždarymas yra pagrindinis uždavinys. Uždarius atominę elektrinę, Lietuva priklausys nuo gamtos išteklių, importuojamų daugiausia iš Rusijos didesniajai daliai energijos gamybos poreikių patenkinti.

Įmonių sektorius

Būtina toliau gerinti verslo aplinką, įskaitant platesnį ir nuoseklesnį įstatymų vykdymą, mažinti korupciją ir didinti viešųjų pirkimų skaidrumą. Svarbi yra privačių įmonių plėtra ir buvusių valstybės įmonių restruktūrizavimo užbaigimas, ypač ekonomiškai silpnesniuose regionuose.

Finansų sektorius

Finansinis tarpininkavimas išlieka menkas, ypač SVĮ sektoriuje, trūksta nuosavo ir tarpinio kapitalo ekonominiam augimui paremti.

2005 m. lapkričio 30 d. Bankas buvo pasirašęs 31 projektą, skirtą Lietuvai, kurių bendra vertė – 1,1 mlrd. eurų, įskaitant Banko finansavimą, sudaranti €475 mln. arba 43 proc. Privataus ir valstybinio sektoriaus santykis portfelyje – 61/39.

Nors naujos veiklos 2005 m. buvo nedaug, Bankas strategijos laikotarpiu gali toliau atlikti savo funkcijas, sutelkdamas dėmesį į tas pasirinktas sritis, kuriose jis būtų papildomas ir kuriose jis gali būti skirtas likusiems pereinamojo laikotarpio uždaviniams įgyvendinti, ypač teikiant kapitalą ir finansavimą investicijoms užsienyje, viešojo ir privataus sektorių partnerystėms skatinti bei įmonių valdymui ir gerai verslo praktikai stiprinti.

Sprendžiant pereinamojo laikotarpio uždavinius, Banko veikla Lietuvoje bus grindžiama šiais veiklos uždaviniais:

- Remti stambius, sudėtingus ar jautrius sandorius, kuriems būtų naudinga Banko patirtis projektų susistemavimo, įmonių valdymo ir bendro finansavimo mobilizavimo srityse;
- Remti vietinių bendrovių plėtrą, ypač projektuose, pavyzdžiui, į ar iš Rusijos ar į/iš kitų NVS šalių;
- Skatinti SVĮ ir savivaldybių finansavimą bei energijos taupymą per finansinius tarpininkus, tam tikrais atvejais panaudojant ir ES ar kitų donorų paramą;
- Skatinti vietinių kapitalo rinkų plėtrą, pavyzdžiui, investuojant į vietinį būsto paskolų pavertimą vertybiniais popieriais.

Bankas ir toliau užtikrins, kad visos ERPB operacijos Lietuvoje atitiktų pagrįstus bankininkystės principus, turėtų poveikį pereinamajam laikotarpiui, papildytų ir būtų atliekamos pagal Banko aplinkos apsaugos procedūras bei tam tikrais atvejais apimtų Aplinkos apsaugos veiksmų planus.

1. BANKO PORTFELIS

1.1 Banko veiklos apžvalga

2005 m. lapkričio mėn. pabaigoje Banko įsipareigojimai Lietuvos Respublikoje (įskaitant regioninius projektus) siekė 475 mln. eurų, o tai sudaro 1,7 proc. Banko bendros įsipareigojimų apimties. Bankas padėjo mobilizuoti kitus 643 mln. eurų bendro finansavimo lėšų, o tai sudaro 1,4 proc. koeficientą.

Lentelėje toliau tekste pateikiama Banko portfelio Lietuvoje apžvalga pagal sektorius 2005 m. lapkričio mėn. pabaigoje. Banko portfelis Lietuvoje sudarė 204 mln. eurų, t.y. 1,3 proc. bendro Banko portfelio. Privataus ir valstybinio sektorių santykis buvo 61/39, o be valstybės garantijų/su valstybės garantijomis užtikrintų dalių santykis – 75/25. Dalis be valstybės garantijų buvo didesnė nei privataus sektoriaus dėl to, kad kai kurie savivaldybių projektai buvo vykdomi kaip paskolos bendrovėms be valstybės ar savivaldybių garantijų.

1 lentelė: Turimas portfelis pagal pramonės šakas (įskaitant regioninius projektus) (2005 m. lapkričio 30 d.)

Sektorius	Projektų skaičius	ERPB finansavimas (€ mln.)	Dalis portfelyje (%)
Pramonė ir prekyba	3.1	62.1	30%
Žemės ūkio verslas	1.1	49.8	
Turtas, turizmas ir laivininkystė	0.0	3.3	
Telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	1.0	2.8	
Bendroji pramonė	1.0	6.2	
Finansinės institucijos	6.0	56.2	28%
Banko nuosavas kapitalas	0.5	5.9	
Banko skolinimas	2.1	17.3	
Nebankinės finansinės institucijos	1.7	15.5	
Investiciniai fondai	1.7	17.6	
Infrastruktūra	5.2	85.7	42%
Transportas	1.0	43.0	
Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	4.0	36.7	
Energijos efektyvumas	0.2	6.0	
Elektra ir energija	0.0	0.0	
IŠ VISO, kur	14.2	204.0	100%
skola	10.0	152.2	75%
nuosavas kapitalas	4.2	51.8	25%
garantijos	0	0.0	0%
privatus sektorius	8.2	124.3	61%
valstybinis sektorius	6.0	79.7	39%
tiesioginis lygis	12.1	173.3	85%
regioninis lygis	2.1	30.7	15%
be valstybės garantijos	12.2	153.2	75%
su valstybės garantija	2.0	50.8	25%

Didžiausia portfelio dalis (42 proc.) yra susijusi su infrastruktūra, maždaug pusę jos

sudaro savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra, o paskola „Lietuvos geležinkeliams“ yra didžiausia išmokėta suma. Reikšminga portfelio dalis, t.y. 28 proc., yra susijusi su FI, ir tai atspindi Lietuvos ekonomikos struktūrą ir ERPB reikšmingą vaidmenį teikiant paramą SVĮ kredito linijū, akcijų fondų ir draudimo forma. Panaši dalis (30 proc.) yra susijusi su pramonės ir prekybos sektoriumi, kuriame dominuoja žemės ūkio subsektorius.

1.2 Ankstesnės šalies strategijos įgyvendinimas

Ankstesnė Strategija Lietuvai buvo įgyvendinta vis labiau konkurencinėje aplinkoje, kai didėjo ilgalaikių kreditinių resursų pasiūla ir mažėjo šalies rizika po Lietuvos įstojimo į ES. Bankas turėjo būti novatoriškas, siekiant nustatyti rinkos nišas, kurios padėtų įgyvendinti Banko misiją. SVĮ finansavimas per finansinius tarpininkus, savivaldybių infrastruktūros modernizavimas ir parama Lietuvos bendrovių investicijoms užsienyje ir toliau išlieka pagrindinėmis Banko veiklos sritimis Lietuvoje. 2004 m. šalies strategijoje buvo numatyti šie strateginiai prioritetai Bankui Lietuvoje:

Privačių įmonių sektorius: siekti remti stambias pramonės, gamybos ir paslaugų įmones, sudarant sąlygas Lietuvos bendrovių plėtrai regione ir gerinant vietos įmonių valdymo standartus, bei SVĮ per operacijas finansiniame sektoriuje ir per investicinius fondus.

Energetika: siekti skatinti Baltijos energetikos rinkos plėtrą tarp trijų Baltijos šalių ir Lenkijos-Lietuvos jungiamųjų linijų bei remti projektus, susijusius su Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimu.

Infrastruktūra: siekti remti tolesnę infrastruktūros plėtrą, įskaitant transporto ir savivaldybių infrastruktūros sektorius.

2004-2005 m. Lietuvoje buvo pasirašyti penki tiesioginio finansavimo sandoriai, kurių bendra suma siekia 59 mln. eurų. Be to, 2005 m. spalio mėn. Bankas pasirašė sutartį dėl sindikuotos paskolos Lietuvos bendrovės filialui Baltarusijoje. Bendra paskolos suma - 14 mln. eurų, Banko dalis buvo 7 mln. eurų. Per minėtą laikotarpį ERPB investicijos į įvairius regioninius fondus sudarė 7 mln. eurų.

1.3 Pereinamojo laikotarpio įtaka Banko portfeliui ir ko buvo pasimokyta

1.3.1 Pereinamojo laikotarpio įtaka ankstesnėms šalies strategijoms ir jų tinkamumas

Infrastruktūra ir aplinkos apsauga

Banko dalyvavimas transporto sektoriuje pasireiškė paskolos suteikimu „Lietuvos geležinkeliams“, kurie sėkmingai pastūmėjo pereinamąjį laikotarpį į priekį. 2000-2005 m. pereinamojo laikotarpio įtaka Bankui transporto sektoriuje buvo *nedidelė*.

Per pastaruosius penkerius metus Bankas įgyvendino tris projektus savivaldybių ir

aplinkos apsaugos infrastruktūros sektoriuje. Kauno vandens ir aplinkos apsaugos projektas - ankstesniojo sandorio tęstinis projektas, orientuotas į privataus sektoriaus dalyvavimą, reguliavimo struktūros patobulinimus ir paskolos be savivaldybės garantijos pademonstravimo poveikį. 2003 m. pasirašyto antrojo projekto tikslas – padėti Vilniaus savivaldybei išplėsti jos lėšų skyrimo miesto infrastruktūrai procesą. Vėliau 2004 m. Bankas pasirašė sutartį dėl paskolos Kauno viešojo transporto bendrovei, skirtos savivaldybės transportui sukومercinti bei jo tarifų ir reguliavimo reformoms įgyvendinti. Nuo 2000 m. bendra pereinamojo laikotarpio įtaka savivaldybių ir aplinkos apsaugos sektoriuje buvo *reikšminga*.

Energetika

Banko plačiai dalyvauja Lietuvos energetikos sektoriuje. Anksčiau Bankas turėjo vieną projektą Lietuvos energijos sektoriuje – 1992 m. jis suteikė paskolą skubiam atnaujinimui atlikti. Bankas vaidino svarbiausią vaidmenį steigiant Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondą ir toliau aktyviai dalyvauja jo administravime. Energijos taupymo subsektoriuje Bankas dalyvavo vienoje ESCO operacijoje Lietuvoje. Nuo 2000 m. bendra pereinamojo laikotarpio įtaka energetikos sektoriuje buvo *nedidelė*.

Įmonės

Bankas investavo į keturias žemės ūkio verslo įmones Lietuvoje, siekiant restruktūrizuoti pagrindines bendroves, parodyti teigiamus įmonių valdymo pavyzdžius, pritraukti stiprius strateginius investuotojus ir padidinti konkurenciją.

Bankas parėmė dvi gamybos įmones - apšiltinimo medžiagų gamintoją „Paroc Silikatas“, suteikdamas paskolą paskutiniojo praėjusio amžiaus dešimtmečio viduryje, ir vieną didžiausių Rytų Europoje vilnionių ir pusvilnionių audinių gamintoją „Drobe“, padengdamas jos skolą ir įsigydamas akcijų 2000 m. pradžioje.

Bankas taip pat dalyvavo ankstyvajame „Lietuvos telekomo“ privatizavimo etape, skirdamas paskolą valstybės įmonės restruktūrizavimui. Bankas taip pat dalyvavo antrajame „Lietuvos telekomo“ privatizavimo etape, įsipareigodamas nupirkti bendrovės akcijas pradinio viešo akcijų siūlymo (IPO) metu ir teikdamas pagalbą telekomunikacijų teisinės sistemos pertvarkymui.

Lėšų skyrimas SVĮ progresavo daug lėčiau negu kitose naujose ES narėse. Lietuvoje SVĮ sektorius buvo pasiektas per kredito liniją pagal ES SVĮ finansavimo programą „Šiaulių bankui“. Atsižvelgiant į Lietuvos ekonomikos struktūrą, kurioje didžioji dauguma įmonių yra SVĮ, Banko kaip pagrindinio investuotojo įnašas į privačius investicinius fondus suteikė galimybę investuoti į keletą Lietuvos SVĮ. Baltijos šalyse Bankas investavo į septynis investicinius fondus, kurie investavo 51 mln. eurų į 24 bendroves Lietuvoje. Kitos bendrovės Estijoje ir Latvijoje, į kurias investavo ERPB remiami investiciniai fondai, pačios įsteigė filialus ar įsigijo bendroves Lietuvoje.

Nuo 2000 m. bendra pereinamojo laikotarpio įtaka žemės ūkio verslo subsektoriuje buvo

minimali, o telekomunikacijų subsektoriuje – reikšminga.

Finansų sektorius

Bankas prisidėjo prie LŽŪB – trečio pagal dydį banko šalyje – privatizavimo, parduodant jį užsienio investuotojui, iškeisdamas Lietuvos vystymo banko akcijas į LŽŪB akcijas. 2004 m. rugpjūčio mėn. „Nord LB Lietuva“ (buvusiam LŽŪB) buvo suteikta 11 mln. eurų subordinuota paskola, skirta banko augimui paremti, ypač verslo klientų kreditavimo ir būsto paskolų srityse. Remdamasis sėkmingais santykiais su „Šiaulių banku“ (SVĮ ir sandėliavimo dokumentai) ir jo pereinamojo laikotarpio pasiekimais, ERPB 2005 m. birželio mėn. investavo į šį banką, įsigydamas 16 proc. akcijų paketą. 2005 m. rugsėjo mėn. ERPB suteikė „Šiaulių bankui“ 12 mln. eurų vidutinio laikotarpio sindikuotą paskolą.

Nebankiniame finansiniame sektoriuje ERPB dalyvavo sėkmingame dominuojančios valstybės draudimo bendrovės „Lietuvos draudimas“ privatizavime, bendrovę įsigyjant užsienio strateginiam investuotojui „Codan“ (Danija). Savo dalyvavimu Bankas prisidėjo prie naujų produktų įdiegimo gyvybės ir ne gyvybės draudimo sektoriuje bei prie vertingų įgūdžių sklaidos šiame sektoriuje.

Investiciniai fondai savo veiklą Baltijos regione pradėjo vėliau negu Vidurio Europoje. Bankas aktyviai veikia Baltijos šalyse nuo paskutiniojo praėjusio amžiaus dešimtmečio pabaigos per keletą regioninių Baltijos šalių privačių investicinių fondų. Iš visų 70 bendrovių, į kurias investavo šie fondai, 24 bendrovės yra Lietuvoje.

Nuo 2000 m. bendra pereinamojo laikotarpio įtaka finansų sektoriuje buvo *nedidelė/reikšminga.*

Bendras įvertinimas

Nuo 2000 m. Banko strategijose Lietuvai buvo aptariami augantys Lietuvos ekonomikos poreikiai, kuriuos charakterizuoja didelis procentas SVĮ bendrovių tarpe, nepakankamai išvystyta savivaldybių infrastruktūra visoje šalyje ir didėjantis Lietuvos įmonių susidomėjimas investicijomis užsienyje.

Nuo 2000 m. iš visų Banko investicijų, kurios Lietuvoje (įskaitant regionines) sudarė 230 mln. eurų, 39 proc. buvo skirti privačių įmonių sektoriui, 32 proc. – infrastruktūrai ir savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūrai, 17 proc. – finansų sektoriui ir 12 proc. – investiciniams fondams.

Politinis dialogas

Pasiruošimo liberalizuoti Lietuvos energetikos rinką etapo metu Bankas palaikė efektyvų politinį dialogą su valdžios institucijomis dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos sudarymo ir stiprinimo. Telekomunikacijų rinka buvo visiškai liberalizuota 2003 m. sausio 1 d.

2002 m. Bankas teikė paramą ir pastabas, kai buvo rengiami Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai.

2002 ir 2003 m. ERPB teikė teisinę techninę paramą rengiant Lietuvos koncesijų įstatymą ir 2003 m. buvo priimtas naujas Koncesijų įstatymas (kuris įsigaliojo 2003 m. spalio 1 d.).

Galų gale Banko inicijuotas politinis dialogas lėmė Licencijuotų sandėlių ir sandėliavimo dokumentų įstatymo patvirtinimą ir įgyvendinimą 2002 m. liepos mėn.

1.3.2 Atrinkti dalykai, kurių buvo pasimokyta

Pastaraisiais metais įgyta Banko patirtis lėmė įvairius dalykus, kurių buvo pasimokyta. Svarbiausieji iš jų yra šie:

Aiškiai struktūriškai apibrėžtas **finansavimas be valstybės garantijų valstybei ar savivaldybėms priklausančioms bendrovėms**, įskaitant privataus sektoriaus dalyvavimą tam tikrais atvejais, padeda taikyti paskolų gavėjams komercinę drausmę ir sumažinti našta biudžetui valstybiniame sektoriuje. **Koncesijos** sėkmė priklausys nuo susitartų tarifų įgyvendinimo ir jų reguliavimo patikimumo.

Ankstyvos investicijos į nuosavybės vertybinius popierius ir kredito linijos **finansų sektoriui** stiprina įmonių valdymą ir sudaro sąlygas įmonių sektoriaus augimui. Banko veiklos finansų sektoriuje pagrindas – padidinti tarptautinių rinkų pasitikėjimą šalių, kuriose vykdoma veikla, bankais ir bankininkystės sektoriumi. Susidūręs su tvirtais poreikiais priderinti rinkos sąlygas geram klientui, Bankas turėtų būti pasirengęs apsvarstyti kredito linijos perkainojimą.

Sutikdamas su kredito linijos pakeitimais, leidžiančiais tolesnį kliento banko dukterinės lizingo bendrovės kreditavimą, Bankas prisidėjo prie **lizingo sektoriaus** plėtros Lietuvoje, tuo pačiu padidindamas **SVĮ sektoriaus** skverbimąsi į rinkas. bankas turėtų reaguoti į teigiamus rinkos pasikeitimus ir būti pasirengęs sutikti su projekto sąlygų pakeitimais, kai šie padeda Bankui pasiekti tikslus.

Bankas turėtų atsargiai iširti valdymo ir **įmonių valdymo** pakeitimų galimybę, prieš pradėdamas rimtas derybas su bendrove. Visos šalys, dalyvaujančios projekte, turėtų būti aiškiai ir iš anksto supažindinamos su Banko vaidmeniu ir tikslais bei jo finansavimo sąlygomis.

Darbo, susijusio su **Daugiaprojektinės programos** vertinimu ir vykdymu, lygis bus visapusiškai pagrįstas tik tais atvejais, kai tai yra stipri projektų grupė, pasižyminti dideliu užtikrintumo laipsniu. Tačiau rinkų ar Rėmėjo strategijos pokyčiai yra nenumatyti įvykiai, ir Banko pajėgumą bei pasirengimą suteikti daugiaprojektinę finansinę liniją įsipareigojusiam Rėmėjui reikia vertinti turint omenyje ilgalaikę perspektyvą.

1.4 Turimo portfelio finansiniai rezultatai

Per pastaruosius dvejus metus Lietuvos portfelio kokybė, matuojama pagal bendrą portfelio rizikos kategoriją, žymiai pagerėjo nuo 5,9 2003 m. gruodžio mėn. iki 4,8 2005 m. lapkričio mėn. Tai galima palyginti su 5,4 rizikos rodikliu Bankui ir 4,8 rodikliu – Vidurio Europai.

1.5 Bendro finansavimo mobilizavimas

Bendras mobilizavimo santykis (bendros projekto išlaidos/ERPB finansavimas) yra 2,4. 2005 m. Bankas su komerciniais bankais organizavo 12 mln. eurų sindikuotą paskolą „Šiaulių bankui“, iš kurios jis skyrė 7 mln. eurų. Tolesnė Banko parama privataus kapitalo rinkai, dėmesį sutelkiant į SVĮ, yra labai svarbi renkant antrosios kartos lėšas su daugumos privačiuoju kapitalu.

2. VEIKLOS APLINKA

2.1 Bendra reformų aplinka

2.1.1 Politinė aplinka

Lietuva ir toliau vykdo Banko steigimo sutarties 1 straipsnio sąlygas. Atgavusi nepriklausomybę Lietuva tapo parlamentine demokratija, turinčia 141 narių vienu rūmų parlamentą (Seimą), tiesioginiuose rinkimuose renkama Prezidentą, vyriausybę, kurios ministrus skiria Prezidento paskirtas ir Seimo patvirtintas Ministras Pirmininkas. Valdžia gerbia žmogaus teises, teismų sistema yra nepriklausoma, ir Vidaus reikalų ministerija prižiūri policijos pajėgas. Pilietinė ir politinė visuomenė Lietuvoje yra gyvybinga, nors ir yra šiek tiek susirūpinimo dėl žiniasklaidos nepriklausomybės. 2004 m. Lietuva prisijungė prie ES ir NATO.

2004 m. spalio mėn. vykusiuose Seimo rinkimuose nebuvo aiškaus nugalėtojo. Užsitęsios derybos, vykusios po rinkimų, baigėsi centro – kairiosios vyriausybės, kuriai vadovavo ministras pirmininkas Algirdas Brazauskas, Lietuvos socialdemokratų partijos lyderis veteranas ir buvęs Prezidentas, suformavimu. Koaliciją sudarė Brazausko vadovaujama Lietuvos socialdemokratų partija; neseniai įkurta Darbo partija, kurios lyderis – prieštarai vertinamas Rusijoje gimęs verslininkas Viktor Uspaskich; Naujoji sąjunga-socialliberalai (NS), kuriai vadovauja Artūras Paulauskas; bei Valstiečių sąjunga/Naujosios demokratų partijų sąjunga, vadovaujama Kazimieros Prunskienės. Brazausko vadovaujama Socialdemokratų partija, orientuota į reformas, užsitikrino premjero postą ir galingos Finansų ministerijos kontrolę, tačiau beveik iš karto prasidėjo vidiniai nesutarimai koalicijoje, kurie iš dalies kilo dėl Socialdemokratų partijos pasipriešinimo koalicijai su Uspaskich ir dėl galimų interesų konfliktų, susijusių su Darbo partija, kurios dauguma deputatų yra verslininkai.

Įtampa valdančioje koalicijoje žymiai išaugo, Uspaskich atsistatydinus iš Ūkio ministro posto 2005 m. birželio mėn. dėl įtarimų, susijusių su interesų konfliktu. Atsistatydinus Uspaskich, keletas Darbo partiją remiančių žiniasklaidos priemonių pradėjo atakų seriją, nukreiptą tiek prieš Brazauską, tiek prieš pilietinės visuomenės organizacijas dėl ryšių su

Džordžo Sorošo finansuojamu Atviros Lietuvos fondu. Šiuo laikotarpiu Brazausko populiarumas ryškiai sumažėjo, tuo tarpu Uspaskich atgavo visuomenės paramą, kuri buvo beveik tokio paties lygio kaip ir prieš jo atsistatydinimą. Nauji Seimo rinkimai oficialiai turėtų vykti 2008 m., tačiau gali įvykti ir anksčiau dėl koalicijos trapumo. Išsamesnis politinis ir socialinis įvertinimas pateikiamas 7 priede.

Plačios apimties struktūrinių reformų ir pagrįstos politikos įgyvendinimas per dešimtmetį nuo nepriklausomybės paskelbimo leido Lietuvai žymiai pasistūmėti pereinant prie funkcionuojančios rinkos ekonomikos. Baigiantis paskutiniajam praėjusio amžiaus dešimtmečiui, Lietuva pasižymėjo sėkminga atvira ekonomika su klestinčiu privačiu sektoriumi. Pastaraisiais metais reformos darbotvarkėje dėmesys buvo sutelktas į ES *acquis communautaire* priėmimą. Nuo paskutinės strategijos patvirtinimo pažanga toliau buvo daroma reformų srityje, ir neseniai buvo privatizuotos kelios stambios bendrovės, įskaitant nacionalinę vežėją aviakompaniją „Lietuvos avialinijos“, dujų tiekėją „Lietuvos dujos“ ir Lietuvos nacionalinę vertybinių popierių biržą.

Įstojimas į Europos Sąjungą ir prisijungimas prie II VKM dar labiau sumažino atotrūkį nuo kitų ekonominiu požiūriu stipresnių Europos šalių. Nors daug dalykų buvo pasiekta, tačiau vis dar yra uždavinių, kuriuos reikia įgyvendinti. Siekiant sustiprinti privataus sektoriaus augimą ir išlaikyti didėjančią produktyvumą visoje šalyje, reikalingi tolesni viešojo administravimo ir teismų sistemos patobulinimai bei investicijos į mažiau išsivysčiusius šalies regionus. Dėl migracijos į kaimynines ES šalis mažėjant darbo jėgos ištekliams, tolesnis užimtumo augimas priklauso nuo ilgalaikio darbo rinkos lankstumo ir profesinio lavinimo bei mokymo sistemos tobulinimo. Tai padėtų pakeisti šalies konkurencingumo pagrindą iš pigios darbo jėgos į pridėtinę vertę. Svarbiausia yra tai, kad reikia išlaikyti dabartinį fiskalinės drausmės lygį, jog būtų galima kontroliuoti išorinę poziciją ir dalyvauti VKM pagal nustatytą grafiką.

2.1.2 Makroekonomikos sąlygos Banko operacijoms

2005 m. realus BVP išaugo 7,5 proc. Ekonomikos rezultatus lėmė palankios išorinės sąlygos, kurios padėjo sumažinti palūkanų normas bei nedarbą. Tai savo ruožtu sąlygojo stiprų vartojimo šalies viduje augimą ir investicijų poreikį. Po sulėtėjimo pirmaisiais 2005 m. mėnesiais, kurį iš dalies lėmė Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko uždarymas, ekonomikos augimas vėl įgavo pagreitį metų eigoje dėl investicijomis grindžiamo našumo padidėjimo. Pirmojoje 2005 m. pusėje pridėtinės vertės augimas buvo didžiausias rinkos paslaugų srityje, t.y. viešbučių ir restoranų, transporto ir komunikacijų, prekybos ir apdirbamosios pramonės bei statybos sektoriuose. Vidaus paklausa išlieka stipri, ypač vartotojų tarpe, ir dabartinis ES lėšų srautas lemia didesnę gamybą ir aukštesnį konkurencingumo lygį. Manoma, kad vidutinės trukmės laikotarpiu, pablogėjus išorinėms sąlygoms, augimas bus mažesnis negu jo potencialas, kuris šiuo metu yra apie 6 proc. Realų konvergenciją vis dar yra toli, nes Lietuvos BVP, tenkantis vienam gyventojui, sudaro apie 40 proc. ES vidurkio. Be to, augimo struktūra rodo, kad veiklos pasiskirstymas pagal sektorius ir geografinius regionus išlieka netolygus.

Nedarbas sparčiai mažėja dėl greito ekonominio augimo tempo. 2004 m. nedarbas

sumažėjo iki 11,4 proc. nuo daugiau negu 16 proc. 2000 m. Šis procentas dar labiau sumažėjo 2005 m. ir siekė 7,2 proc. trečiajame ketvirtyje. Ilgalaikis nedarbas sudaro beveik 60 proc. nedarbo lygio, ir vyresnio amžiaus žmonių situacija yra blogesnė, nes jiems vis sunkiau prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių. Išlieka regioniniai nedarbo lygio skirtumai ir kvalifikuotos darbo jėgos stoka. Būtina atnaujinti profesinio lavinimo ir mokymo sistemas, siekiant užtikrinti, kad darbo jėga įgytų įgūdžius, būtinus privataus sektoriaus poreikiams patenkinti. Be to, demografinės aplinkybės yra nepalankios; nuo 2003 m. pradėjo mažėti darbo jėgos ištekliai. Darbo jėgos pasiūlai ir struktūrai žymų poveikį daro vykstantis migracijos į kitas Europos šalis procesas, ypač jaunų žmonių tarpe. Mažėjant darbo jėgos pasiūlai, didėja realusis darbo užmokestis. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, vidutinis mėnesinis realusis darbo užmokestis (bruto) išaugo 7,2 proc. 2004 m. ir 8,3 proc. pirmajame 2005 m. ketvirtyje. Jeigu nebus suderinti su didesniu produktyvumu, šie padidėjimai, bėgant laikui, gali turėti poveikį šalies konkurencingumui.

2004 m. vidutinė metinė infliacija buvo nedidelė ir metų pabaigoje siekė 1,2 proc., tačiau infliacijos tempas spartėjo 2005 m. eigoje. Laikotarpiu nuo 2004 m. rugpjūčio mėn. iki 2005 m. liepos mėn. vidutinė metinė infliacija siekė 2,7 proc. Didėjantis kainų spaudimas pasireiškė didesniais akcizo mokesčiais ir padidėjusiomis administruojamomis kainomis bei kylančiomis naftos ir dujų kainomis. Manoma, kad ši infliacijos tendencija bus pastebima ir netolimoje ateityje, nes prekių kainos išlieka didelės. Neseniai Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija paskelbė, kad gamtinių dujų kainos Lietuvos vartotojams 2006 m. padidės vidutiniškai 29 proc. dėl „Gazprom“ sprendimo padidinti dujų kainas šalies tiekėjui „Lietuvos dujos“. Darbo užmokesčio augimas taip pat paspartėjo nuo ES narystės pradžios praeitais metais, ir atlyginimai auga greičiau negu produktyvumas daugelyje ūkio sektorių. Valdžios institucijoms yra žinoma rizika ES konvergencijai, kurią lemia didėjanti infliacija. Tačiau jos yra įsitikinusios, kad galima išlaikyti infliacijos lygį, neviršijant Maastrichto kriterijuose nustatytos ribos.

Po ramaus perėjimo nuo lito susiejimo su fiksuotu JAV dolerio kursu prie susiejimo su fiksuotu euro kursu 2002 metais Lietuva prisijungė prie II VKM 2004 m. birželio mėn. pagal esamą valiutų valdybos modelį. Litas susietas su bazine valiuta euru pagal fiksuotą kursą - 3,4528 lito už 1 eurą be jokio svyravimo (centrinio banko komisinis mokestis už bazinės valiutos keitimą yra 50 litų, neatsižvelgiant į keičiamą sumą). Bendras išleidžiamų į apyvartą litų kiekis neviršija aukso ir konvertuojamos užsienio valiutos rezervų. Dešimtmetį trunkantis šios sistemos taikymas, aiški prisijungimo prie VKM strategija ir didelio pertekliaus rezervas sąlygoja valiutų valdybos patikimumą, kaip rodo nedideli eurai nominuotų obligacijų kainų skirtumai. Be to, didelė politinio kapitalo dalis buvo skirta prisijungimui prie VKM iki 2007 m. sausio 1 d. Pripažindamas riziką, kurią kelia infliacija, TVF paskutiniame IV straipsnyje „Konsultacijos“ patvirtino, kad šalis siekia įvykdyti šį terminą. Nepaisant tam tikro prisirišimo prie lito kaip šalies nepriklausomybės simbolio, politinė parama bendros valiutos įvedimui ir toliau yra stipri visame politiniame spektre.

Didesnės išlaidos padėjo nežymiai atpalaiduoti Lietuvos fiskalinę padėtį 2004 m., nors metodiniai fiskalinės statistikos pakeitimai lėmė vyriausybės deficito skaičių koregavimą mažėjančia tvarka nuo 2000 m. Bendrasis vyriausybės deficitas pakilo nuo 1,2 proc. ankstesniais metais ir sudarė 1,4 proc. BVP 2004 m. Nepaisant geresnių pajamų negu buvo tikėtasi dėl ekonomikos augimo ir geresnio mokesčių surinkimo, 2005 m. Lietuvos ekonomika ir toliau buvo stimuliuojama darbo užmokesčio valstybiniame sektoriuje didėjimu, didesnėmis pensijomis ir didėjančiais bendro finansavimo išipareigojimais. 2005 m. Seimas patvirtino gyventojų pajamų mokesčio sumažinimą nuo dabartinės 33 proc. normos iki 27 proc. 2006 m. liepos mėn. ir iki 24 proc. 2008 m. Siekiant kompensuoti pajamų netekimą, 2006 m. bus įvesti papildomi pelno ir komercinės paskirties gyventojų turto mokesčiai. Vyriausybė laikinai padidino įmonių pelno mokesčio normą iki 19 proc. 2006 ir 2007 m. iki sugrįžimo prie dabartinių 15 proc. 2008 m. Bendra vyriausybės skola sumažėjo 2004 m. ir buvo mažesnė negu 20 proc. BVP, gerokai mažiau negu 60 proc. pagal Maastrichto reikalavimus. Užsienio skola sudaro apie dvi trečiąsias šios sumos, o trumpalaikė skola – apie 5 proc. bendrosios skolos sumos.

2004 m. padidėjo einamosios sąskaitos deficitas. Įstojus į ES ir tikintis stipraus augimo ateityje, santykinės investicijos ir toliau didėjo, o santykinis taupymas sumažėjo. Dėl šios priežasties einamosios sąskaitos deficitas 2004 m. išaugo iki 7,7 proc. BVP nuo 6,9 proc. ankstesniais metais. Šis padidėjimas atspindi prekybos ir pajamų balanso pokyčius, kuriuos sąlygoja tai, kad importas augo greičiau negu eksportas ir pelnas iš TUI sugrįžo į šalį. 2005 m. prekybos deficitas pagerėjo, kai žymiai išaugo eksportas. Pirmojoje 2005 m. pusėje eksporto augimas buvo didžiausias mineralinių produktų eksporto ir maisto produktų ir cheminių prekių reeksportavimo srityje. Tikimasi, kad užsienio prekybos tendencijos išliks tokios pačios dėl didelio kai kurių Lietuvos pagrindinių prekybos partnerių, t.y. NVS ir kaimyninių ES valstybių narių, importo augimo. Dėl šios priežasties numatoma, kad einamosios sąskaitos deficitas stabilizuosis ir netolimoje ateityje sieks apie 7 proc. TUI finansavimas sudarė tik vieną trečiąją einamosios sąskaitos deficito 2004 m., tačiau numatoma, kad jis 2005 m. padidės dėl „plyno lauko“ investicijų į plastiko granulių (PET) gamyklą Klaipėdoje.

Bankų sistema yra galutinai privatizuota ir labai konkurencinga. Šis sektorius yra labai koncentruotas, trys pagrindiniai bankai – „Vilniaus bankas“, „Hansabankas“ ir „Nord/LB“ – sudaro 68 proc. viso bankų turto. Nepaisant aštrios konkurencijos ir mažėjančių maržų, sektorius ir toliau išlieka pelningu. Plačiai paplitęs bankų nuosavybės teisių priklausymas užsieniečiams, daugiausia iš Šiaurės šalių, ir sudaro 87 proc. komercinių bankų kapitalo. Tai lėmė valdymo ir darbinių įgūdžių perdavimą, kuris sąlygojo sistemos restruktūrizavimą ir kapitalizavimą, platesnio produktų ir paslaugų asortimento įdiegimą bei geresnį įmonių valdymą ir skaidrumą. Įstatymų harmonizavimas su ES direktyvomis – pagrindinis įstatyminių reformų bankininkystės priežiūros srityje veiksnys. Finansinė priežiūra buvo padidinta tiek viduje, tiek išorėje ir ją vykdyti padeda glaudus bendradarbiavimas su tolygiomis institucijomis Šiaurės šalyse.

2.1.3 Pereinamojo laikotarpio sėkmės ir uždaviniai

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuva padarė žymią pažangą pereinamojo laikotarpio kontekste. Šalis pirmavo daugelyje struktūrinių reformų įgyvendinimo sričių tarp pereinamosios ekonomikos šalių. 2005 m. Pereinamojo laikotarpio ataskaitoje paskelbti pereinamojo laikotarpio rodiklių rezultatai rodo, kad vidutiniškai Lietuva yra viena iš pažangiausių naujųjų ES valstybių narių pereinamojo laikotarpio kontekste pagal septynias kategorijas. Trijose kategorijose – kainų liberalizavimas, prekybos ir užsienio valiutos keitimo liberalizavimas ir mažos apimties privatizavimas – Lietuva jau pasiekė gerai funkcionuojančios rinkos ekonomikos standartus.

Nepaisant to, išlieka keletas pereinamojo laikotarpio uždavinių, kuriuos reikia įgyvendinti. 2005 m. Pereinamojo laikotarpio uždavinių įvertinime nurodyti toliau tekste pateikti uždaviniai Lietuvai. Atskirtus įvertinimus pagal sektorius rasite 5 priede pateiktoje lentelėje, o detalesnius pereinamojo laikotarpio rodiklius – 6 priede pateiktoje lyginamųjų Struktūrinių pokyčių rodiklių lentelėje.

Infrastruktūra, aplinkos apsauga ir energetika

Po „Lietuvos energijos“ reorganizavimo 2002 m. likę uždaviniai **elektros energijos** sektoriuje yra susiję su elektros energijos gamyba ir paskirstymu. Kalbant apie elektros energijos gamybą, Lietuva uždarė Ignalinos atominės elektrinės I-ąją bloką 2004 m. pabaigoje, kaip susitarta prisijungimo prie ES proceso eigoje, ir įsipareigojo uždaryti II-ąją bloką iki 2009 m. Iki šio termino Lietuva taps elektros energijos importuotoju iš Rusijos, iš kurios ji jau importuoja gamtines dujas. Siekiant sumažinti šią priklausomybę, modernizuojama 1800-MW Lietuvos elektrinė, deramasi su Lenkija dėl elektros linijos ir tirama povandeninio kabelio jungties tarp Švedijos ir Lietuvos galimybė. 2006 m. vasario 27 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos premjerai pasirašė deklaraciją, kuria jie remia tikslą – sumažinti Baltijos valstybių priklausomybę nuo dominuojančio elektros energijos išteklių tiekėjo ir skatina energetikos įmones dalyvauti statant naują atominę elektrinę Lietuvoje. Tačiau tai būtų brangi ir ilgalaikė alternatyva. Kalbant apie elektros energijos paskirstymą, vis dar neužbaigtas vienos regioninės bendrovės („Rytų skirstomieji tinklai“) privatizavimas. Padaryta pažanga koreguojant elektros tarifus, kad šie atspindėtų ilgalaikes ribines sąnaudas. Rinkos atidarymas vykdomas pagal naują elektros energijos įstatymą ir įsipareigojimus, prisiimtus derybų dėl ES narystės metu.

Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūros sektoriuje savivaldybių infrastruktūra yra decentralizuota ir sukomercinta. Stebimas žymus privataus sektoriaus dalyvavimas rajonų šildymo srityje ir kiek mažesniu mastu miesto transporto srityje. Įgyvendintini uždaviniai yra sutelkti į vandens tiekimo paslaugas, kurias teikia valstybei priklausančios bendrovės.

Būdama ES valstybe nare ir Kioto protokolo šalimi nare, Lietuva pagal išsamų sąrašą steigia institucijas ir diegia paskatas, skirtas **energijos taupymo** klausimams spręsti. Šiuo tikslu sukurta rinka ir veikia kelios elektros vartojimo paslaugų įmonės (ESCO).

Telekomunikacijų sektoriuje dominuojanti fiksuoto ryšio linija buvo privatizuota parduodant strateginiam investuotojui ir pradinio viešo akcijų siūlymo būdu. Lietuvos telekomunikacijų rinka galutinai liberalizuota 2003 m. sausio mėn. Tačiau efektyviai

konkurencijai trukdė vykstančios derybos su dominuojančiu operatoriumi dėl tinklų sujungimo.

Geležinkelių sektoriuje atskirtos veiklos ir politikos nustatymo funkcijos, tačiau pagrindinę geležinkelio veiklą vykdo tas pats subjektas. Yra nepriklausomas reguliuotojas. Galimybė naudotis infrastruktūra yra teisėtai suteikta, tačiau kol kas praktiškai nenaudojama. **Kelių** sektoriuje visos kelių tiesimo įmonės buvo parduotos ir privatizuotos. Kelių fondas įsteigtas 1996 m.

Įmonių sektorius

Nuo paskutinės strategijos laikotarpio padaryta žymi pažanga **bendrosios pramonės** sektoriuje, privatizavus šalies vežėją aviakompaniją „Lietuvos avialinijos“, bendrovę „Elektros tinklų statyba“, dujų tiekėją „Lietuvos dujos“ ir Lietuvos nacionalinę vertybinių popierių biržą. Tačiau viešojo administravimo ir teismų sistemos tobulinimas yra labai svarbus sektoriaus sustiprinimui. Nors korupcijos lygis ir žemesnis negu kitose pereinamosios ekonomikos šalyse, tačiau jis vis tiek išlieka gana aukštas, lyginant su standartinėmis ekonomiškai stipriomis rinkos ekonomikos šalimis. Privačių įmonių plėtra ir buvusių valstybės įmonių restruktūrizavimo užbaigimas, ypač mažiau išsivysčiusiuose regionuose, ir toliau lieka pagrindiniais klausimais.

Žemės ūkio srityje Lietuva išlaikė paramos kainoms sistemą visą pereinamąjį laikotarpį ir dabar integruojasi į ES BŽŪP. Žemės nuosavybės teisės atstatytos beveik visiems pareiškėjams, tačiau jų atgavimas yra gana sunkus ir nepatogus. Palaiapsniui įvedama galimybė užsieniečiams ir juridiniams asmenims įsigyti nuosavybę. Žemės ūkio įmonių privatizavimas iš esmės yra užbaigtas, tačiau, kaip ir kitose neseniai į ES įstojusiose šalyse, nauji savininkai dar turi sumažinti sąnaudas, pagerinti efektyvumą ir pagerinti higienos standartus tam, kad galėtų konkuruoti tarptautiniu mastu. Transporto, sandėliavimo, prekybos ir mažmeninės prekybos infrastruktūrą būtina toliau modernizuoti. Didėja kreditų, išduodamų žemės ūkio sektoriuje, skaičius; egzistuoja funkcionuojanti sandėliavimo dokumentų sistema.

Turėdama minimalius gamtinių dujų rezervus ir negamindama gamtinių dujų, Lietuva visiškai priklauso nuo **gamtinių išteklių** importo. Šalies dujų perdavimo ir paskirstymo monopolio „Lietuvos dujų“ privatizavimas užbaigtas 2004 m., pardavus 34 proc. akcijų paketą Rusijos „Gazprom“ (dar 34 proc. bendrovės akcijų buvo parduoti Vokietijos konsorciui 2002 m.). Rusijos bendrovei „Yukos“ šiuo metu priklauso 53,7 proc. vienintelės šalyje naftos perdirbimo įmonės „Mažeikių nafta“ akcijų paketas. Tačiau vyriausybė svarsto galimybę supirkti „Yukos“ turimas akcijas ir parduoti jas kitam investuotojui, kuriam ji galėtų pasiūlyti 20 proc. iš jai priklausančio 40,66 proc. akcijų paketo.

Turto sektorius sparčiai vystosi, įskaitant naujas nekilnojamojo turto rūšis bei finansavimo instrumentus. Šiame sektoriuje valstybės įsikišimas yra labai nedidelis. Žemę gyventojai gali laisvai įsigyti, išskyrus užsieniečius.

Lietuvos įmonių sektorius susiduria su griežtesnių aplinkos apsaugos reikalavimų

vykdymu, įgyvendinant ES aplinkos apsaugos įstatymus, pirmiausia Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyvą, kurioje reikalaujama, kad būtų laikomasi aplinkos apsaugos standartų, kuriuos galima pasiekti naudojant geriausius prieinamus gamybos būdus.

Finansų sektorius

Bankininkystės sektoriuje nustatyta pagrindinė reguliavimo sistema, tačiau finansų sektoriaus priežiūrai būtinas geresnis koordinavimas tarp institucijų, atsakingų už bankus ir nebankines institucijas. Bankų skaičius yra stabilus; didesnioji jų dalis priklauso užsienio subjektams. Rinkos institucijų ir politikos atžvilgiu – privatizavimas užbaigtas, valstybės bankai neturi didelės turto dalies. Rinkos skvarba, išreikšta šalies privataus sektoriaus skolos/BVP santykiu, yra maža.

Nebankiniame finansų sektoriuje vertybinių popierių rinkų įstatymai ir reguliavimas beveik visapusiškai atitinka TVPKO standartus. Draudimo įstatymai ir reguliavimas beveik atitinka TDPIA standartus, tačiau reguliuotojo pajėgumą reikėtų toliau didinti. Kapitalo rinkų dydį galima palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis Vidurio ir Rytų Europoje, tačiau įsitvirtinimo draudimo rinkose lygis yra žemas. Egzistuoja tiek privalomieji, tiek savanoriški privatūs pensijų fondai. Lizingo sektorius klesti.

Nors **privačių investicinių fondų** sektorius išlieka nedidelis, tačiau vėl jaučiamas privačių investuotojų iš Skandinavijos šalių susidomėjimas; vis dažniau jie investuoja į privačią nuosavybę Baltijos valstybėse. Siekiant pagerinti sektoriaus matomumą, būtina plėsti investicinių fondų veiklą, įskaitant platesnio spektro finansinių instrumentų pasiūlą.

SVĮ sektoriuje verslo aplinka tampa vis dinamiškesnė. Remiantis Pasaulio banko verslo aplinkos apžvalga „Doing Business“, norint pradėti verslą, reikia atlikti aštuonias skirtingas procedūras, kurios vidutiniškai užtrunka 26 dienas, patiriant išlaidas, kurios yra lygios 3,3 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP), tenkančių vienam gyventojui, kurios yra žemesnės negu vidutinės išlaidos EBPO šalyse (6,5 proc.). Nėra kreditų registro, tačiau privatus kreditų informacijos biuras teikia informaciją apie 4,4 proc. gyventojų. Įkeičiamo turto registravimo kaina yra mažesnė negu EBPO šalyse. Vietiniai bankai ir lizingo bendrovės pradėjo teikti paskolas ir leisti įsigyti prekes lizingo būdu smulkioms bendrovėms, dažnai pasitelkdami TFI suteiktas kredito linijas.

2.2 Kapitalo prieinamumas

Kreditai šalies viduje

Finansinis tarpininkavimas išlieka nedidelės apimties. Numatoma, kad 2005 m. kreditai šalies viduje viršys 30 proc. BVP, o tai yra vienas iš žemiausių lygių naujose ES valstybėse narėse. Tačiau žemų palūkanų normų ir stipraus ekonomikos augimo derinys lėmė reikšmingą kreditų šalies viduje plėtrą 2004 m. ir pirmojoje 2005 m. pusėje. Kreditų, suteiktų namų ūkiams, skaičius augo ypatingai sparčiai, ypač nekilnojamo turto pirkimui. Tačiau tokia plėtra nepakenkė paskolų portfelio kokybei, kuri išlieka aukšto

lygio, o neveiksnių paskolų rodikliai sudaro apie 2 proc. visų paskolų. Klestint privačiai veiklai, komercinių bankų paskolų portfelio sudėtis keičiasi iš valstybinio sektoriaus į privačias įmones ir namų ūkius. Nors specialieji atidėjimai paskoloms neišaugo kartu su kreditų plėtra, kapitalo pakankumas viršija reikalaujamą lygį. Pastaraisiais metais sparčiai išaugo lizingo ir faktoringo veikla, o tai yra naudinga SVĮ finansavimui.

Kapitalo rinka

Kapitalo rinkos vystosi lėtai. Jose ir toliau dominuoja centrinės vyriausybės vertybiniai popieriai, kurių terminas yra iki 10 metų. Lietuvos vertybinių popierių komisija ir Nacionalinė vertybinių popierių birža, kurios dabartinis pavadinimas – Vilniaus vertybinių popierių birža (VVPB), buvo įsteigtos 1992 m. Nuo to laiko rinkos kapitalizacija ir apyvarta išaugo, kaip ir finansinių tarpininkų skaičius. 2004 m. pabaigoje į VVPB prekybos sąrašą buvo įtraukta apie 40 bendrovių, o bendra kapitalizacija sudarė 24 601 mlrd. litų (7,1 mlrd. eurų). VVPB yra vienintelė reguliuojama antrinė vertybinių popierių rinka Lietuvoje, teikianti prekybos vertybiniais popieriais, listingo bei informacines paslaugas. Ji priklauso vertybinių popierių biržų operatoriai OMX, kuri taip pat valdo Kopenhagos, Stokholmo, Helsinkio, Talino bei Rygos biržas ir siūlo prieigą prie 80% visos prekybos vertybiniais popieriais Šiaurės ir Baltijos regionuose. Ateityje regioninė integracija ir tarptautiniai sandoriai vaidins vis svarbesnę vaidmenį Lietuvos kapitalo rinkos plėtroje.

Tiesioginės užsienio investicijos

Nors stiprūs ekonominės veiklos rezultatai ir nedidelis bendras darbo užmokestis lemia tai, kad Lietuva yra patraukli investicijų vieta, TUI lygis, tenkantis vienam gyventojui, yra žemiausias ES. Remiantis Centrinio banko informacija, sukauptos tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje sudarė 17,53 mlrd. litų (5,08 mlrd. eurų) arba 5 128 litų (1 485 eurų) vienam gyventojui 2005 m. pirmajame ketvirtyje. TUI srautai buvo ypač dideli 1998 ir 2002 m., privatizavus „Lietuvos telekomą“ ir „Mažeikių naftą“. Grynujų tiesioginių užsienio investicijų srautai žymiai išaugo 2004 m. (ir sudarė 423 mln. eurų), taip pat numatoma, kad jie toliau didės (iki 550 mln. eurų) 2005 m. dėl „plyno lauko“ investicijų į plastiko granulių PET gamyklą Klaipėdoje. Didžiausias tiesioginių užsienio investicijų srautas pirmajame 2005 m. ketvirtyje užfiksuotas apdirbamosios pramonės sektoriuje (234,2 mln. litų), elektros energijos, dujų ir vandens tiekimo (178,4 mln. litų) bei finansinio tarpininkavimo (174,4 mln.) srityse. 2005 m. kovo 31 d. investicijos į apdirbamąją pramonę sudarė 32,8 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje, mažmeninė ir didmeninė prekyba – 14,7 proc., finansinis tarpininkavimas – 14,4 proc., transportas, sandėliavimas ir telekomunikacijos – 13,3 proc. Stambiausi investuotojai pagal šalis yra iš Švedijos (14,2 proc.), Danijos (13,7 proc.), Vokietijos (12,9 proc.), Rusijos (12,6 proc.), Suomijos (7,6 proc.) ir Estijos (7,1 proc.). Investicijos iš ES (25 valstybių narių) sudarė 72,7 proc. visų investicijų, iš kurių senųjų ES valstybių narių (15 šalių) investicijos sudarė 61,7 proc., o investicijos iš NVS – 12,9 proc.

2.3 Teisinė aplinka

Pastaraisiais metais Lietuva padarė didelę pažangą pereinamojo proceso srityje, ir ES narystė nuo 2004 m. gegužės mėn. prisidėjo prie perėjimo prie į rinką orientuotos

ekonomikos. Daugelyje sričių, susijusių su investicine veikla, Lietuva pasiekė gana aukštą tarptautinių standartų atitikties lygį. Taigi, ERPB atliktas įvertinimas (kaip nurodyta 10 priede) rodo, kad, apskritai, įstatymai, susiję su įmonių valdymu, yra gana veiksmingi ir atitinka EBPO Įmonių valdymo principus. Taip pat pastaraisiais metais Lietuva papildė arba pakeitė įstatymus ir teisės aktus, susijusius su kapitalo rinkomis, kad būtų ištaisyti anksčiau buvę trūkumai ir dabar jie atitinka tarptautinius standartus. 2003 m. priimtas Koncesijų įstatymas (ERPB teikiant techninę paramą), kuris (be kitų dalykų) pagrįstas UNCITRAL privačiai finansuojamų infrastruktūros projektų teisiniu vadovu, yra išsamus įstatymas, atitinkantis ES rekomendacijas ir tarptautiniu mastu priimtus gerus standartus. Nors, kaip nurodyta 10 priede, rekomenduotina atlikti tam tikrus pakeitimus sandorių, kuriems suteikiamos garantijos, srityje, per pastaruosius dvejus metus nebuvo priimta jokių reikšmingų įstatymų pakeitimų. Priimti įstatymai yra iš esmės gerai įgyvendinami, ir garantijos vykdomos efektyviai. Prie sričių, kurioms būti patobulinimai, priskiriami ir nemokumo įstatymai: ERPB atliktas įvertinimas (žr. 10 priedą) rodo, kad tokie įstatymai praktikoje nėra veiksmingi, ir kad vis dar yra esminių klausimų, kuriuos reikia išspręsti šioje srityje, pvz.: aiškių balansų patikrinimų dėl nemokumo nenustatymas, specifinių nemokių įmonių administratorių kvalifikacijų ar reikalavimų stoka, arba nesugebėjimas tinkamai išspręsti galimo nemokių bendrovių reorganizavimo klausimą.

3. STRATEGINĖS KRYPTYS

3.1 Banko prioritetai Strategijos laikotarpiu

Atsižvelgiant į ligšiolinę Lietuvos sėkmę pereinamuoju laikotarpiu, siekiant išspręsti keletą likusių pereinamojo laikotarpio uždavinių ir turint omenyje Banko gebėjimą juos išspręsti, pagrindinis dėmesys Banko veikloje Strategijos laikotarpiu bus sutelktas į šias sritis:

- Infrastruktūros sektoriuje Bankas remis valstybinio transporto infrastruktūros ir savivaldybių infrastruktūros modernizavimą, ypač regionų didmiesčiuose ir miestuose, aktyviai skatinant energijos taupymą ir atsinaujinančios energijos naudojimą. Bankas sieks skatinti Baltijos energetikos rinkos plėtrą tarp trijų Baltijos valstybių ir Lenkijos – Lietuvos jungiamųjų linijų. IAE eksploatacijos nutraukimas lems energetikos projektus, tinkamus TIAEENPF paramai bei Banko skiriamam bendram finansavimui.
- Įmonių sektoriuje Bankas, visų pirma, skirs investicijas akcijų įsigijimui ir kito tarpinio kapitalo suteikimui bendrovėms, įgyvendinančioms projektus, kuriems yra reikalingas plačios apimties restruktūrizavimas arba įmonių valdymo parama, arba investicijos užsienyje, pvz.: į ar iš Rusijos ir kitų NVS šalių.
- Tam tikrais atvejais Bankas remis likusių dalinai valstybei priklausančių įmonių privatizavimą bei privataus ir valstybinio sektorių partnerystės plėtrą.
- Finansų sektoriuje Bankas ir toliau dirbs su pasirinktais finansiniais tarpininkais, įsigydamas akcijas ir padengdamas skolas pirmiausia SVĮ sektoriuje.
- Skatins vietinių kapitalo rinkų plėtrą, pavyzdžiui, investuojant į vietinį būsto paskolų pavertimą investicijomis.

- Teiks paramą įmonių sektoriui vykdamas ES aplinkos apsaugos reikalavimus, pagrįstus geriausių prieinamų gamybos būdų naudojimu.

Bankas reaguos į kitas galimybes, kurios gali atsirasti, tačiau dėmesį sutelks į pirmiau tekste išvardytus prioritetus.

3.2 Uždaviniai įvairiuose sektoriuose ir Banko tikslai

Atsižvelgdamas į pereinamojo laikotarpio uždavinius, nustatytus pirmiau tekste ir 5 priede, ERPB dėmesį sutelks į toliau išdėstytus prioritetus įvairiuose sektoriuose.

3.2.1 Infrastruktūra, aplinkos apsauga ir energetika

Pereinamojo laikotarpio uždaviniai

Privataus sektoriaus dalyvavimas savivaldybių sektoriuose, ypač vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo ir miesto transporto srityse, bei valstybinio transporto infrastruktūros sektoriuje yra ribotas. Patiriamos nereikalingos reikšmingos veiklos sąnaudos dėl šilumos nuostolių iš savivaldybių šilumos tinklų ir pastatų bei privatizuotų gamybos įmonių. Sustabdytas vienos iš dviejų elektros energijos paskirstymo bendrovių privatizavimas. IAE eksploatavimo nutraukimas yra pagrindinis uždavinys. Po IAE uždarymo Lietuva priklausys nuo gamtinių išteklių, importuojamų iš Rusijos ir skirtų patenkinti didžiąją dalį šalies elektros energijos gamybos poreikių.

Veiklos prioritetai

- Skatinti ir remti privataus sektoriaus dalyvavimą savivaldybių infrastruktūros ir valstybinio transporto infrastruktūros finansavime. Tai galima pasiekti per įvairias privataus ir valstybinio sektoriaus partnerystes, kurias gali papildyti ES finansavimas.
- Įtraukti didesnę energijos taupymą į projekto parengimą, įgyvendinimą ir operacijas.
- Remti alternatyvių energijos šaltinių ir Baltijos jūros regiono elektros žiedo bei Lenkijos-Lietuvos jungiamųjų linijų plėtrą.

3.2.2 Įmonių sektorius

Pereinamojo laikotarpio uždaviniai

Viešojo administravimo ir teismų sistemos tobulinimas – pagrindiniai klausimai, kuriuos dar reikia išspręsti įmonių sektoriuje, taip pat vis dar laikosi palyginti aukštas korupcijos lygis. Būtina platesnės apimties investicinių fondų vykdoma veikla, įskaitant platesnio spektro finansavimo instrumentų pasiūlą.

Svarbi yra ir privačių įmonių plėtra bei anksčiau valstybei priklausiusių ar vis dar dalinai priklausančių įmonių restruktūrizavimo užbaigimas, ypač mažiau išsivysčiusiuose regionuose.

Veiklos prioritetai

- Visų pirma, investuoti į potencialą turinčias bendroves, kurioms yra reikalingas restruktūrizavimas arba įmonių valdymo parama, ar užsienio investicijos, pvz.: į ar iš Rusijos ar kitų NVS šalių, įsigyjant jų akcijas ir suteikiant tarpinį (angl. mezzanine) finansavimą.
- Tam tikrais atvejais remti likusių dalinai valstybei priklausančių įmonių privatizavimą.

3.2.3 Finansų sektorius

Pereinamojo laikotarpio uždaviniai

Finansinio tarpininkavimo lygis Lietuvoje išlieka žemas, ypač SVĮ sektoriuje. Trūksta nuosavo ir tarpinio kapitalo (angl. mezzanine capital) ekonomikos augimui paremti.

Veiklos prioritetai

- Teikti pasirinktoms finansinėms institucijoms finansavimą ir subordinuotas paskolas, skirtas įmonių kreditavimui, taip pat ir mažiau išsivysčiusiuose regionuose.
- Pasirinktinai skirti kapitalą naujiems investiciniams fondams, ypač tiems, kurie veikia sutelkta į SVĮ.

4. BENDRADARBIAVIMAS SU KITOMIS TFI

Europos Sąjunga (ES) – laikotarpiu nuo 2004 iki 2006 m. bendra ES suma, skirta per struktūrinius ir sanglaudos fondus, sudarė 1 503 mln. eurų. Struktūriniai fondai sudarė 895 mln. eurų ir buvo skirti šioms prioritetinėms sritims: socialinei ir ekonominei infrastruktūrai (347 mln. eurų), žmoniškųjų išteklių plėtrai (164 mln. eurų), gamybinio sektoriaus plėtrai (222 mln. eurų); kaimo plėtrai, žemės ūkiui ir žuvininkystei (135 mln. eurų); ir techninei paramai (27 mln.) eurų. Iš viso sanglaudos fondai, skirti Lietuvai 2004 – 2006 m. laikotarpiu bendram aplinkos apsaugos ir transporto sektorių finansavimui, sudarė 608 mln. eurų. Bankas dirbo su ES pagal SVĮ finansavimo programą, kurią ES parėmė, o Bankas įgyvendino suteikdamas SVĮ kredito liniją „Šiaulių bankui“. Bankas kartu su Pasirengimo narystei struktūrinės politikos instrumentu bendrai finansavo du projektus – Kauno miesto vandens ir aplinkos apsaugos projekto II etapą ir „Lietuvos geležinkelių“ IX koridoriaus modernizavimą. Be to, Bankas dalyvaus Jasper ir Jeremie iniciatyvose, skirtose pagerinti turimų išteklių naudojimą pagal Lisabonos darbotvarkę.

Tarptautinis valiutos fondas (TVF) – Lietuva prisijungė prie TVF 1992 m. gegužės mėn. Visą paskutinįjį praėjusio amžiaus dešimtmetį ir iki praėjusių metų Lietuva kreipėsi į TVF dėl Išplėstinės lėšų programos (1994-1997) ir dviejų rezervinių susitarimų kaip atsargumo priemonės. Paskutinis rezervinis susitarimas dėl 86,5 mln. SST buvo patvirtintas 2001 m. rugpjūtį, o jo galiojimas baigėsi 2003 m. kovo mėn., kai buvo įvykdyti visi rezultatyvumo kriterijai. Lietuva neturi finansinių įsipareigojimų TVF nuo 2005 m. vasario mėn. Konsultacijos dėl IV straipsnio rengiamos kas 12 mėnesių.

Pasaulio bankas – Lietuva prisijungė prie Pasaulio banko 1992 m. Nuo tada Pasaulio banko parama padėjo Vyriausybei įgyvendinti struktūrines reformas ir stiprinti gebėjimus sektorių ir vietos lygiais, gerinti SVĮ galimybes gauti finansavimą ir spręsti Baltijos jūros valymo klausimus. Šiai dienai bendra Pasaulio banko įsipareigojimų suma – 490,8 mln. JAV dolerių 17 operacijų. Pasaulio bankas vis dar vykdo veiklą šalyje ir šiuo metu įgyvendina tris projektus (sveikatos apsauga, švietimas ir infrastruktūra). Kaip ir kitose naujose ES valstybėse narėse, Lietuvos ir Pasaulio banko partnerystės dėmesio centre – parama institucijų plėtrai, siekiant užtikrinti sparčią konvergenciją su ES pajamų lygiais ir efektyvų ES struktūrinių fondų panaudojimą. Šiuo metu nenumatyta jokių naujų projektų. Atsižvelgdamas į skirtingus atitinkamų institucijų tikslus ir prioritetus įvairiuose sektoriuose, Bankas nebendradarbiavo su Pasaulio banku jokiuose konkrečiuose projektuose Lietuvoje.

Tarptautinė finansų korporacija (TFK) – Lietuva tapo TFK nare 1993 m. Nuo tada TFK investavo 58 mln. JAV dolerių iš savo sąskaitos ir organizavo 9 mln. JAV dolerių sindikuotas paskolas iš kitų bankų penkiuose projektuose maisto perdirbimo, tekstilės, finansų, statybinių medžiagų ir elektronikos srityse. Be to, TFK įgyvendino keletą donorių finansuojamų techninės paramos projektų, kuriuose dėmesys buvo sutelktas į investicinio klimato pagerinimą, smulkių ir vidutinio dydžio įmonių plėtrą bei paramą lizingo sektoriui ir privatizavimui. Lietuvai įstojus į ES, TFK vaidmuo šalyje keičiasi ir jos dėmesys bus perorientuotas į tuos regionus, sektorius ir projektus, kuriuose finansavimas vis dar yra ribotas, akcentuojant socialiniu ir aplinkos apsaugos požiūriu jautrius sektorius. Bankas kartu su TFK investavo į Lietuvos audinių gamybos įmonę „Drobė“.

Europos investicinis bankas (EIB) – Nuo 1992 m. EIB iš viso skyrė 455 mln. eurų sumą projektams Lietuvoje, įgyvendinamiems infrastruktūros (energijos, kelių, geležinkelio koridorių, oro uosto, vandens sistemų) ir smulkių bei vidutinio dydžio įmonių (SVĮ) srityse, suteikiant bendras paskolas bankų tarpininkams. EIB prioritetai Lietuvoje – teikti paramą projektams, kurie padeda integruoti ekonomiką į ES bendrąją rinką ir prisideda prie Europos standartų, nustatytų *acquis communautaire*, taikymo. Bankas bendradarbiavo su EIB „Lietuvos geležinkelių“ IX koridoriaus modernizavimo projekte.

Šiaurės šalių investicijų bankas (ŠŠIB) – Lietuva tapo Šiaurės šalių investicijų banko nare 2005 m. sausio mėn. Tačiau ŠŠIB vykdė veiklą šalyje nuo nepriklausomybės paskelbimo pagal Baltijos investicijų programą (BIP). Vėliau ŠŠIB finansavo investicines paskolas, skirtas stambiems atskiriems projektams energijos taupymo, vandens teikimo ir elektros energijos gamybos sektoriuose. Bankas nebendradarbiavo su ŠŠIB jokiuose konkrečiuose projektuose Lietuvoje nuo bendrų investicijų į Lietuvos vystymo banką 1994 m.

Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) – KfW teikė finansavimą, skirtą remti privačių įmonių sektorių vykdant SVĮ plėtrą. Be to, KfW finansavo projektus, skirtus energijos taupymo efektyvumui gerinti sanuojant pastatus. Šiuo metu KfW finansuoja dalį 90 mln. eurų projekto, skirto naujos plastiko granulių PET gamyklos plėtrai Klaipėdoje. Bankas nebendradarbiavo su KfW jokiuose konkrečiuose projektuose Lietuvoje.

1 PRIEDAS: PRADĖTI VYKDYTI PROJEKTAI PER METUS

Metai	Pavadinimas	Regioninis/tiesioginis	Bendra projekto vertė	ERPB finansavimas	Skola	Nuosavas turtas
	Investicinis projektas, skirtas skubiam atnaujinimui Lietuvos energetikos sektoriuje atlikti	Tiesioginis	33.0	33.0	33.0	0.0
1992	1		33.0	33.0	33.0	0.0
	Investicijos į Lietuvos vystymo banko kapitalą	Tiesioginis	5.0	0.9	0.0	0.9
	Transporto projektas	Tiesioginis	39.4	16.0	16.0	0.0
	Pirmasis Naujų nepriklausomų valstybių (NVS) regioninis fondas	Regioninis	0.6	0.3	0.0	0.3
	Tarptautinis telekomunikacijų plėtros projektas	Tiesioginis	50.2	21.2	21.2	0.0
1994	4		95.2	38.4	37.2	1.2
	Rytų Europos maisto produktų fondas	Regioninis	4.8	1.0	0.0	1.0
	„Paroc silikatas“	Tiesioginis	19.6	5.4	5.4	0.0
	„Vilniaus bankas“ (kredito linija)	Tiesioginis	7.9	6.9	6.9	0.0
	Baltijos investicinis fondas	Regioninis	5.8	1.6	0.0	1.6
	Kauno miesto vandens ir aplinkos apsaugos projektas	Tiesioginis	79.3	12.7	12.7	0.0
	„Vilniaus bankas“ (kredito linijos)	Tiesioginis	6.4	6.4	6.4	0.0
	„Vilniaus bankas“ (akcijų įsigijimas)	Tiesioginis	2.5	2.5	0.0	2.5
1995	7		126.3	36.5	31.4	5.1
	„Sampo bankas“ (buvęs LVB) (kredito linija)	Tiesioginis	8.0	2.8	2.8	0.0
	Via Baltica ir Lietuvos kelių projektas	Tiesioginis	102.2	19.7	19.7	0.0
	Naujos Europos draudimo įmonės	Regioninis	1.5	0.1	0.0	0.1
	Lietuvos vystymo banko kapitalo padidinimas	Tiesioginis	5.8	0.7	0.0	0.7
1996	4		117.5	23.2	22.4	0.8
	Investicinis fondas – medienos gamyba	Tiesioginis	0.3	0.3	0.0	0.3
	PPF - Baltic – „Vilkma“	Tiesioginis	0.7	0.7	0.0	0.7
	Baring Communications Equity	Regioninis	1.9	0.4	0.0	0.4
	Baltijos smulkaus kapitalo fondas	Regioninis	4.2	1.9	0.0	1.9
1997	4		7.2	3.4	0.0	3.4
	„Innova/98 LP“	Regioninis	2.0	0.4	0.0	0.4
	PPF - Baltic – „Trinyčiai“	Tiesioginis	0.9	0.9	0.0	0.9
	PPF - Baltic – „Utenos trikotažas“	Tiesioginis	3.9	3.9	0.0	3.9
	Subordinuota paskola „Vilniaus bankui“	Tiesioginis	9.2	9.2	9.2	0.0
	Subordinuota paskola „Nord/LB Lietuva“ (buvęs LŽŪB)	Tiesioginis	13.6	11.0	11.0	0.0
	Subordinuota paskola „Vilniaus bankui“	Tiesioginis	10.2	10.2	10.2	0.0
	PPF - Baltic – „Kauno pieno centras“	Tiesioginis	8.1	8.1	0.0	8.1
	„Dalkia“ – „Litesko“	Tiesioginis	12.8	4.4	3.5	1.0
1998	8		60.7	48.1	33.9	14.2
	„Rokiškio sūris“	Tiesioginis	10.0	8.7	0.0	8.7
	„Vilniaus bankas“	Tiesioginis	75.0	25.0	25.0	0.0
	„Carlsberg MPF“ – „Švyturys“	Tiesioginis	41.5	9.5	0.0	9.5
	Sindikuota paskola „Nord/LB Lietuva“ (buvęs LŽŪB)	Tiesioginis	12.7	4.2	4.2	0.0
	„Emerging Europe Capital Investors LDC“	Regioninis	8.3	2.2	0.0	2.2
	Audinių gamybos įmonė „Drobė“	Tiesioginis	23.7	8.1	7.0	1.1

Metai	Pavadinimas	Regioninis/tiesioginis	Bendra projekto vertė	ERPB finansavimas	Skola	Nuosavas turtas
	LDB/LŽŪB akcijų mainai	Tiesioginis	4.8	1.6	0.0	1.6
	IO Fund – „Lietuvos draudimas“ (nuosavas kapitalas)	Tiesioginis	8.4	8.4	0.0	8.4
	„Lietuvos telekomas“ pradinis viešas akcijų siūlymas (IPO)	Tiesioginis	146.3	51.8	0.0	51.8
	PPF - Baltic – „Sonex“	Tiesioginis	3.5	3.0	0.0	3.0
	PPF - Baltic – „Alna“	Tiesioginis	1.6	1.5	0.0	1.5
	Baltijos investicinis fondas III	Regioninis	18.0	3.3	0.0	3.3
	„TBIH Financial Services Group N.V.“ (skolos padengimas ir akcijų įsigijimas)	Regioninis	1.3	0.8	0.1	0.6
	ES/ERPB I etapas – paskolos suteikimas – „Šiaulių bankas“	Tiesioginis	5.0	5.0	5.0	0.0
2000	8		189.0	75.3	5.1	70.2
	„DVI, Inc.“ (skola)	Regioninis	1.1	0.3	0.3	0.0
	Kauno miesto vandens ir aplinkos apsaugos projektas – II etapas	Tiesioginis	73.6	14.7	14.7	0.0
	Lietuva/sandėliavimo dokumentų programa – „Šiaulių bankas“	Tiesioginis	1.6	1.6	1.6	0.0
	„Lietuvos draudimas“	Tiesioginis	16.0	5.3	0.0	5.3
	ES/ERPB I etapas – Baltijos SVĮ fondas	Regioninis	5.7	1.0	0.0	1.0
	„Lietuvos geležinkelių“ (LG) IX koridoriaus modernizavimo projektas	Tiesioginis	94.4	45.8	45.8	0.0
2001	6		192.3	68.7	62.4	6.4
	Investicijų fondas „Askembla Growth Fund“	Regioninis	17.5	6.0	0.0	6.0
	„Heitman Central Europe Property Partners Fund“ II	Regioninis	3.8	1.1	0.0	1.1
	„Danfoss“ paskola pramoniniams energijos projektams	Regioninis	0.3	0.1	0.1	0.0
2002	3		21.6	7.2	0.1	7.1
	Vilniaus miesto savivaldybės infrastruktūros projektas	Tiesioginis	8.5	7.0	7.0	0.0
	ES/ERPB plėtros projektas 4 – „Hansa Capital“	Regioninis	9.9	5.0	5.0	0.0
	„Dalkia“- „Litesko“ II	Tiesioginis	3.8	3.8	0.0	3.8
2003	3		22.2	15.8	12.0	3.8
	„VP Market“ *)	Tiesioginis	35.0	35.0	35.0	0.0
	Lenkijos įmonių fondas V	Regioninis	0.9	0.9	0.0	0.9
	„Kauno autobusai“	Tiesioginis	10.0	10.0	10.0	0.0
	„NordLB Lietuva“	Tiesioginis	3.3	3.3	3.3	0.0
	„Europolis“ II	Regioninis	9.0	2.3	1.7	0.6
2004	5		58.2	51.5	50.0	1.5
	„Šiaulių banko“ akcijų įsigijimas	Tiesioginis	5.9	5.9	0.0	5.9
	„Emerging Europe Convergence Fund“ II	Regioninis	3.6	3.6	0.0	3.6
	„Šiaulių bankas“ kredito linija	Tiesioginis	12.0	5.0	5.0	0.0
	Minsko mažmeninis tinklas	Regioninis	12.5	5.4	5.4	0.0
2005	4		34.0	19.9	10.4	9.5
IŠ VISO	63		1,128.3	478.7	334.0	144.7

*) paskola įmonei iki 30% bendro finansavimo plano

2 PRIEDAS: BENDROJI VEIKLOS APIMTIS PAGAL PRAMONĖS ŠAKAS

Sektoriaus veiklos grupė (SVG)	Sektoriaus komanda (SK)	Projektų skaičius	Bendra projekto vertė	ERPB finansavimas	Skola	Nuosavas turtas	Isipareigojimų dalis
Energetika	Energijos taupymas	0.2	17	8	4	5	2%
	Energetika	1.0	33	33	33	0	7%
<i>Iš viso energetikos</i>		1.2	50	41	37	5	9%
Finansinės institucijos	Banko nuosavas kapitalas	3.0	21	12	0	12	2%
	Bank paskolintos lėšos	9.6	162	87	87	0	18%
	Nuosavybės vertybinių popierių fondai	2.2	86	40	0	40	8%
	Nebankinės finansinės institucijos	1.7	38	20	5	15	4%
<i>Iš viso finansinių institucijų</i>		16.5	307	158	93	66	33%
Bendroji pramonė	Bendroji pramonė	2.0	43	14	12	1	3%
<i>Iš viso bendrosios pramonės</i>		2.0	43	14	12	1	3%
Infrastruktūra	Savivald. ir apl.aps. infrastr.	4.0	171	44	44	0	9%
	Transportas	3.0	236	81	81	0	17%
<i>Iš viso infrastruktūros</i>		7.0	407	126	126	0	26%
Specializuota pramonė	Žemės ūkis	2.1	99	59	40	19	13%
	Nuosavybė ir turizmas	0.1	13	3	2	2	1%
	Telekomunikacijos, Informatika ir žiniasklaida	2.0	198	73	21	52	15%
<i>Iš viso specializuotos pramonės</i>		4.2	310	136	63	73	29%
IŠ VISO LIETUVOJE		30.9	1,117	475	331	145	100%

	Projektų skaičius	Bendra projekto vertė	ERPB finansavimas	Skola	Nuosavas turtas
Tiesioginis	28.6	1,005	438	318	120
Regioninis	2.4	113	38	12	25
Be valstybės garantijos	24.9	719	327	182	145
Su valstybės garantija	6.0	398	148	148	0
PRIVATUS	22.9	677	317	172	145
VALSTYBĖS	8.0	440	159	159	0
SKOLA	20.6	760	331	331	0
NUOSAVYBĖ	9.4	358	145	0	145
GARANTIJA	1.0	0	0	0	0

3 PRIEDAS: PASIRINKTI EKONOMINIAI RODIKLIAI

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
						Apskaičiavimas	Prognozė
Produkcija ir išlaidos	<i>(Procentų kitimas realiomis sąlygomis)</i>						
BVP	4.7	6.4	6.8	10.5	7.0	7.5	6.2
Privatus vartojimas	5.9	3.7	5.8	11.1	9.7	na	na
Valstybės reikmėms	4.5	0.7	1.4	3.8	7.5	na	na
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	-9.0	13.5	8.7	11.4	12.3	13.0	na
Prekių ir paslaugų eksportas	9.9	21.2	19.5	6.9	4.2	13.0	na
Prekių ir paslaugų importas	4.8	17.6	17.7	10.3	14.8	11.0	na
Bendroji pramonės produkcija	5.3	15.9	4.6	15.8	9.3	10.4	na
Bendroji žemės ūkio produkcija	0.9	-5.0	7.9	7.7	-0.8	na	na
Užimtumas ¹	<i>(Procentų kitimas)</i>						
Darbo jėga (metų pabaiga)	-2.0	-2.1	-0.3	0.7	-1.3	na	na
Užimtumas (metų pabaiga)	-4.0	-3.3	4.0	2.3	-0.1	3.9	na
	<i>(Proc. darbo jėgos)</i>						
Nedarbas (metų pabaiga)	16.4	17.4	13.8	12.4	11.4	7.2	na
Kainos ir darbo užmokestis	<i>(Procentų kitimas)</i>						
Vartotojų kainos (metinės vidutinės)	1.0	1.5	0.3	-1.2	1.2	2.7	2.8
Vartotojų kainos (metų pabaiga)	1.5	2.1	-1.0	-1.3	2.9	3.5	2.5
Gamintojų kainos (metinės vidutinės)	16.0	-3.0	-2.8	-0.5	6.0	na	na
Gamintojų kainos (metų pabaiga)	2.6	-7.8	1.9	-0.2	6.8	13.5	na
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis ūkio sektoriuje (metinis vidutinis)	-1.5	1.4	3.2	4.1	8.5	15.8	na
Vyriausybės sektorius	<i>(Proc. BVP)</i>						
Bendrasis vyriausybės balansas	-2.5	-2.0	-1.4	-1.2	-1.4	-2.0	-1.8
Bendrosios vyriausybės išlaidos ²	39.2	35.0	34.2	33.1	33.2	30.5	na
Bendroji vyriausybės skola	23.6	22.9	22.3	21.2	19.5	18.7	na
P pinigų sektorius	<i>(Proc. kitimas)</i>						
P pinigų kiekis (P2 metų pabaigoje)	16.5	21.4	16.9	18.2	24.1	32.9	na
Kreditai šalies viduje (metų pabaigoje)	1.7	13.7	22.3	42.4	41.0	61.6	na
	<i>Proc. BVP</i>						
P pinigų kiekis (P2 metų pabaigoje)	22.8	26.1	28.6	30.9	34.9	40.9	na
Palūkanų norma ir užsienio valiutos keitimo kursas	<i>(Proc. per metus, metų pabaigoje)</i>						
Tarptankinė palūkanų norma	10.4	5.5	10.0	4.3	3.0	3.3	na
Vyriausybės vertybinių popierių palūkanų norma (3 mėn. terminas)	5.9	4.8	3.3	2.5	2.1	2.4	na
Indėlių palūkanų norma ³	1.0	0.8	0.3	0.2	0.2	na	na
Skolinimosi palūkanų norma ⁴	10.7	8.1	6.1	5.1	5.6	4.7	na
	<i>(Litai už JAV dol.)</i>						
Valiutos keitimo kursas (metų pabaiga)	4.0	4.0	3.3	2.7	2.5	2.8	na
Valiutos keitimo kursas (metinis vidutinis)	4.0	4.0	3.7	3.1	2.8	2.7	na
Išorinis sektorius	<i>(mln. JAV dol.)</i>						
Einamoji sąskaita	-675	-574	-734	-1,278	-1,724	-1,875	-1,957
Prekybos balansas	-1,104	-1,108	-1,337	-1,704	-2,382	-2,421	-2,758
Prekių eksportas	4,050	4,889	6,031	7,658	9,305	11,056	11,015
Prekių importas	5,154	5,997	7,368	9,363	11,688	13,477	13,773
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos ⁵	375	439	714	142	510	655	667
Bendrieji rezervai, išskyrus auksą (metų pabaiga)	1,359	1,669	2,413	3,450	3,594	3,816	na
Užsienio skola ⁶	4,857	5,268	6,199	8,338	10,472	11,409	na
	<i>(prekių ir paslaugų importo mėn.)</i>						
Bendrieji rezervai, išskyrus auksą (metų pabaiga)	2.8	3.0	3.5	3.9	3.2	3.0	na
	<i>(proc. prekių ir paslaugų eksporto)</i>						
Skolos aptamavimas	20.5	15.5	39.1	19.6	16.6	16.5	na
Memorandumo straipsniai	<i>(Išreikšta kaip nurodyta)</i>						
Gyventojai (metų pabaiga, mln.)	3.5	3.5	3.5	3.5	3.4	3.4	na
BVP (mln. LTL)	45,848	48,563	51,948	56,772	62,440	70,763	77,255
BVP vienam gyventojui (JAV dol.)	3,260	3,478	4,068	5,360	6,518	7,568	na
Pramonei tenkanti BVP dalis (proc.)	26.3	27.3	26.4	28.3	29.4	na	na
Žemės ūkiui tenkanti BVP dalis (proc.)	7.0	6.3	6.3	5.8	5.3	na	na
Einamoji sąskaita/BVP (proc.)	-5.9	-4.7	-5.2	-6.9	-7.7	-7.2	-7.0
Užsienio skola – rezervai (mln. JAV dol.)	3,498	3,599	3,786	4,888	6,878	7,593	na
Užsienio skola/BVP (proc.)	42.4	43.4	43.8	44.9	46.6	44.0	na
Užsienio skola/prekių ir paslaugų eksportas (proc.)	95.1	87.1	82.5	87.4	89.1	82.9	na

¹ 2000 m. duomenys, pagrįsti gyventojų surašymu. Ankstesnieji duomenys iš darbo jėgos tyrimo nebuvo perskaiciuoti.

² Bendrosios vyriausybės išlaidos apima grynąjį skolinimąsi.

³ Vidutinė indėlių iki pareikalavimo palūkanų norma litais.

⁴ Vidutinė paskolų palūkanų norma litais.

⁵ Apima nuosavą kapitalą ir reinvestuotas pajamas.

⁶ Apima užsienio valiutą ir indėlius bei paskolas užsienio filialams.

4 PRIEDAS: DUOMENYS IŠ 2005 M. PEREINAMOJO LAIKOTARPIO UŽDAVINIŲ ĮVERTINIMO

LIETUVA	Struktūra	Institucijos	Veikla	Pastabos
Žemės ūkis	<i>Maža</i>	<i>Mažos</i>	<i>Mažos apimties</i>	Neefektyviai funkcionuojanti žemės rinka. Žemės ūkio perdirbimo įmonėms reikia toliau gerinti našumą ir atitiktį standartams. Būtina tobulinti paskirstymą ir atsekamumą. Didėja kreditų, išduodamų šiam sektoriui, skaičius ir egzistuoja funkcionuojanti sandėliavimo dokumentų sistema.
Bankininkystė	<i>Nedidelė</i>	<i>Mažos</i>	<i>Mažos apimties</i>	Nustatyta pagrindinė reguliavimo sistema, bet priežiūrai reikalingas papildomas koordinavimas. Bankų skaičius yra pastovus ir didesnioji jų dalis priklauso užsienio subjektams. Tačiau privačiame sektoriuje išduodamų kreditų skaičius (% BVP) yra mažiausias regione.
Energijos taupymas	<i>Vidutinė</i>	<i>Vidutinės</i>	<i>Vidutinės apimties</i>	Būdama ES valstybe nare ir Kioto protokolo šalimi nare, Lietuva pagal išsamų sąrašą steigia institucijas ir diegia paskatas, skirtas energijos taupymui. Sukurta rinka, ir veikia keletas energijos vartojimo paslaugų įmonių (ESCO).
Bendroji pramonė	<i>Maža</i>	<i>Mažos</i>	<i>Mažos apimties</i>	Pagrindiniai klausimai, kuriuos dar reikia išspręsti įmonių sektoriuje, yra susiję su viešojo administravimo ir teismų sistemos tobulinimu. Korupcijos lygis vis dar yra palyginti aukštas. Labai svarbi privačių įmonių plėtra ir buvusių valstybės įmonių restruktūrizavimo užbaigimas, ypač mažiau išsivysčiusiuose regionuose.
Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	<i>Maža</i>	<i>Vidutinės</i>	<i>Vidutinės apimties</i>	Savivaldybių infrastruktūra yra decentralizuota ir sukomercinta. Privatus sektorius plačiai dalyvauja šilumos tiekimo rajonuose bei šiek tiek miesto transporto srityse, tuo tarpu vandens tiekimo paslaugas vis dar teikia valstybės įmonės.
MSVĮ	<i>Vidutinė</i>	<i>Vidutinės</i>	<i>Vidutinės apimties</i>	Verslui pradėti reikalingos vidutinės išlaidos. Nėra kreditų registro, tačiau veikia privatus kreditų informacijos biuras. Įkeičiamo turto ir bankroto įstatymuose pasisakoma už MSVĮ skolinimąsi. Įkeičiamo turto registravimo kaina yra mažesnė negu daugelyje EBPO šalių.

Gamtiniai ištekliai	<i>Maža</i>	<i>Mažos</i>	<i>Mažos apimties</i>	Privatizuotas šalies dujų perdavimo ir paskirstymo monopolis „Lietuvos dujos“. Po prieštarų vertinamo vienintelės šalies naftos perdirbimo įmonės „Mažeikių nafta“ pardavimo „Williams Intl.“ 1999 m. „Yukos“ įsigijo bendrovės 53,7% akcijų paketą 2002 m., išpirkdama „Williams“ akcijas.
NFI	<i>Nedidelė</i>	<i>Mažos</i>	<i>Vidutinės apimties</i>	Vertybinių popierių ir draudimo rinkų įstatymai ir reguliavimas beveik visapusiškai atitinka TVPKO / TDPIA standartus, tačiau reikėtų toliau didinti reguliuotojo pajėgumą. Kapitalo rinkų dydis yra lygintinas su kitomis ES valstybėmis narėmis Vidurio ir Rytų Europoje, tačiau draudimo skverbimosi lygis yra žemas. Egzistuoja tiek privalomieji, tiek savanoriški privačiai valdomi pensijų fondai. Klesti lizingo sektorius.
Elektros energija	<i>Maža</i>	<i>Vidutinės</i>	<i>Mažos apimties</i>	Šis sektorius yra vienintelė reformuota elektros energijos rinka Baltijos šalyse. Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimas – pagrindinis uždavinys. Vienos regioninės paskirstymo bendrovės privatizavimas užbaigtas, tačiau kitos bendrovės privatizavimas sustabdytas. Padaryta tam tikra pažanga siekiant pakoreguoti elektros tarifus, kad juose atsispindėtų ilgalaikės ribinės sąnaudos. Šiuo metu rinka atveriamą pagal naują elektros energijos įstatymą ir derybų dėl ES narystės metu prisiimtus įsipareigojimus.
Privatūs investiciniai popieriai	<i>Vidutinė</i>	<i>Mažos</i>	<i>Vidutinės apimties</i>	Nors privačių investicinių fondų sektorius išlieka mažas, tačiau vėl pastebimas privačių investuotojų iš Skandinavijos šalių susidomėjimas. Siekiant pagerinti šio sektoriaus matomumą, reikia plėsti investicinių fondų veiklą, įskaitant platesnio spektro finansinių instrumentų pasiūlą.
Nuosavybė + turizmas	<i>Maža</i>	<i>Mažos</i>	<i>Nedidelės apimties</i>	Žemė parduodama laisvai, išskyrus užsieniečiams. Nekilnojamo turto sektorius sparčiai vystosi, įskaitant naujas nuosavybės rūšis bei finansavimo instrumentus. Šiame sektoriuje valstybės įsikišimas yra nežymus.
Telekomunikacijos	<i>Maža</i>	<i>Mažos</i>	<i>Mažos apimties</i>	Galutinai privatizuotas dominuojantis fiksuoto ryšio operatorius, parduodant akcijas strateginiam investuotojui ir vykdant pradinį viešą akcijų siūlymą (IPO). Lietuvos telekomunikacijų rinka visiškai liberalizuota 2003 m. sausį. Tačiau efektyvią konkurenciją apsunkino

				vykstančios derybos su dominuojančiu operatoriumi dėl tinklų sujungimo.
Transportas	<i>Vidutinė</i>	<i>Vidutinės</i>	<i>Vidutinės apimties</i>	Geležinkelių sektoriuje atskirtos veiklos ir politikos nustatymo funkcijos, tačiau pagrindinę geležinkelių veiklą vykdo tas pats subjektas. Įsteigta nepriklausoma reguliavimo institucija. Galimybę naudotis infrastruktūra yra suteikta teisiškai, tačiau kol kas dar nefunkcionuoja praktikoje. Kelių sektoriuje visos kelių tiesimo įmonės parduotos ir privatizuotos. 1996 m. įsteigtas kelių fondas.

5 PRIEDAS: RODIKLIAI

LYGINAMIEJI STRUKTŪRINIŲ POKYČIŲ

	Čekijos Respublika	Estija	Vengrija	Latvija	Lietuva	Lenkija	Slovakija	Slovėnija
Liberalizavimas								
Administruojamų kainų dalis VKI (proc.)	10.9	26.9	17°	14.3°	19.8	1.2°	19.9	16.7°
Prekių su administruojamomis kainomis skaičius ERPB krepšelyje	1.0	3.0	2.0	2.0	1.0	0.0	2.0	1.0
Prekybos su kitomis, ne pereinamojo laikotarpio šalimis dalis (proc.)	80.6*	72*	84*	65.5	63.6	81.7	66.1	77.7
Prekybos dalis BVP (proc.)	125.4	125.8	113.9	82.3	93.7	69.8	138.6	100.2
Tarifų pajamos (proc. importo)	0.2°	0.1*	na	0.4°	0.5	1.5*	0.5*	na
ERPB kainų liberalizavimo indeksas	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.0
ERPB užsienio valiutos ir prekybos liberalizavimo indeksas	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Privatizavimas								
Privatizavimo pajamos (suvestinės proc. BVP)	21.9	7.5	31.1	5.3	13.4	14.5	35.0	4.7
Privataus sektoriaus dalis BVP (proc.)	80.0	80.0	80.0	70.0	75.0	75.0	80.0	65.0
Privataus sektoriaus dalis visame užimtumė (proc.)	70*	na	na	76.0	na	72*	na	na
ERPB mažos apimtys privatizavimo indeksas	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
ERPB didelės apimtys privatizavimo indeksas	4.0	4.0	4.0	3.7	4.0	3.3	4.0	3.0
Įmonės ir rinkos								
Biudžeto subsidijos ir einamieji pervedimai (proc. BVP) ¹	9.3	1.8	20.2	5.1	0.4	2.5	1.6	1.5*
Pramonės dalis visame užimtumė (proc.)	29.7	25.2	33.3*	19.7	20.7*	22.3	29.2	36.3*
Darbo jėgos produktyvumo pramonėje pokytis (proc.)	10.8	3.9*	7.6*	8.2	14.1*	11.9	2.9	8.8*
Investicijos/BVP (proc.)	35.7	29.3	22.5	32.6	21.9*	22.0	na	25.3*
ERPB įmonių reformos indeksas	3.3	3.7	3.7	3.0	3.0	3.7	3.7	3.0
ERPB konkurencijos politikos indeksas	3.0	2.7	3.0	2.7	3.0	3.0	3.0	2.7
Infrastruktūra								
Fiksuotos (mobiliesios) linijos skverbimosi rodiklis (100 gyventojų)	36.0 (96.5)*	33.9 (72.3)*	33.4 (78.3)	28.3 (52.9)*	25.3 (66.6)	31.9 (45.1)*	24.1 (68.4)*	40.7 (87.1)*
Interneto skverbimosi rodiklis (10 000 gyventojų)	274.4*	498.9*	357.8*	178.8*	203.8*	203.8*	212.2*	214.8*
Geležinkelio darbo jėgos produktyvumas (1989=100)	69.9*	267.3*	133.9*	129.9*	67.8*	106*	60.5*	150.3*
Elektros tarifai, USc kWh (surinkimo rodiklis, proc.)	8.4 (na)*	6.5 (na)*	11.4 (99)*	7.1 (99)*	9.4 (90)*	9.8 (na)*	10.9 (na)*	na
BVP energijos suvartojimo vienetai (PVSP JAV dol. už kg)	3.2**	2.8**	4.7**	4.1**	3.7**	3.9**	3.1**	4.5**
ERPB infrastruktūros reformų indeksas	3.3	3.3	3.7	3.0	2.7	3.3	3.0	3.0
Elektros energija	3.3	3.0	4.0	3.3	3.3	3.3	4.0	3.0
Geležinkeliai	3.0	4.3	3.3	3.3	2.3	4.0	3.0	3.0
Keliai	2.3	2.3	3.3	2.3	2.3	3.0	2.3	3.0
Telekomunikacijos	4.3	4.0	4.0	3.0	3.3	4.0	3.3	3.0
Vandentiekis ir nuotekos	4.0	4.0	4.0	3.3	3.3	3.3	2.7	3.3
Finansų sektorius								
Bankų (priklausančių užsienio subjektams) skaičius	35 (26)*	7 (4)*	39 (29)	23 (10)*	13 (7)*	58 (46)*	21 (16)*	22 (6)*
Valstybės bankų turto dalis (proc.)	3*	0*	7.4*	4.1*	0*	25.7*	1.5*	12.8*
Neveiksnių paskolos (proc. visų suteiktų paskolų) ²	5*	0.5*	3.8*	1.5*	2.6*	25.1*	9.1*	9.4*
Vidaus kreditai privačiam sektoriui (proc. BVP)	17.7*	33.7*	42.3*	38.8*	19.9*	17.8*	25*	43.2*
Vertybinių popierių rinkų kapitalizacija (proc. BVP)	17.8*	41.5*	18.7*	9.6*	17.2*	17.3*	7.6*	17*
ERPB bankininkystės sektoriaus reformų indeksas	4.0	4.0	4.0	3.7	3.7	3.7	3.7	3.3
ERPB nebankinių finansinių institucijų reformų indeksas	3.7	3.3	4.0	3.0	3.0	3.7	2.7	2.7

¹ Subsidijos įmonėms ir finansinėms institucijoms, įskaitant Čekijos konsolidavimo agentūrą.

2005 m. vidurio ERPB rodikliai. Kiti duomenys yra 2004 m., nebent būtų nurodyta kitaip.

° 2005 m. duomenys

*2003 m. duomenys.

**2001 m. duomenys

6 PRIEDAS: POLITINIS IR SOCIALINIS VERTINIMAS

Politinis kontekstas

Atgavusi nepriklausomybę 1991 m., Lietuva tapo daugiapartinė parlamentine demokratija. Įstatymų vykdomoji valdžia priklauso prezidentui, kuris yra renkamas tiesioginiuose rinkimuose 5 metų kadencijai. Prezidentas yra atsakingas už užsienio ir saugumo politiką bei ministro pirmininko, ministrų ir keleto kitų aukščiausiojo rango valstybės tarnautojų skyrimą. Seimą sudaro 4 metų kadencijai renkamas 141 deputatas, iš kurių 71 renkamas vienmandatėse apygardose, o 70 – iš nacionalinių partijų sąrašų, partijoms nustatyta minimali balsų riba yra 5 proc., koalicijoms – 7 proc. Nepriklausomoje Lietuvoje vyko ketveri prezidento ir ketveri parlamento rinkimai, kurių visi buvo įvertinti tarptautinės bendruomenės kaip laisvi ir teisingi.

Nuo 1991 m. Lietuvos rinkėjai pakeitė savo paramą konservatorių ir socialdemokratų partijoms, ypač dabartinio premjero vadovaujamos Socialdemokratų partijos atžvilgiu. Situacija pasikeitė 2000 m. spalį vykusiuose parlamento rinkimuose, kuriuose balsų daugumą laimėjo Liberalų sąjungos ir Naujosios sąjungos partijos ir galėjo suformuoti centristų vadovojamą koaliciją su smulkiais partneriais. Centro kairiosios Naujosios sąjungos vadovas Artūras Paulauskas tapo Seimo pirmininku. Tačiau premjero Rolando Paksio vyriausybė pradėjo savo darbą sunkiai ir žlugo po septynių mėnesių. 2001 m. liepą centro kairioji Naujosios sąjungos partija sudarė koaliciją su Socialdemokratų partija (SDP) ir suformavo Brazausko vadovojamą naują kabinetą. Iš karto po atsistatydinimo iš premjero posto Paksas įkūrė naują liberaldemokratų partiją ir buvo išrinktas prezidentu 2003 m. sausio mėn. Tačiau Paksui buvo paskelbta apkalta ir jis buvo atstatydingas iš prezidento posto 2004 m. gegužės mėn. dėl jam pateiktų kaltinimų pažeidus Konstituciją. 2004 m. birželio mėn. naujuose rinkimuose populiarus konservatyvusis Valdas Adamkus buvo vėl išrinktas prezidentu.

2003 m. antrojoje pusėje Lietuvos politikos arenoje pasirodė naujas politinis veikėjas – Darbo partija. Vadovaujama Rusijoje gimusio Viktor Uspaskich, Darbo partija laikosi centro kairiosios populistinės pozicijos ir 2004 m. spalio mėn. parlamento rinkimuose jai pavyko laimėti didžiausią vietų skaičių. Galų gale, užsitęsios derybos dėl koalicijos sudarymo baigėsi keturių partijų koalicijos, apimančios Brazausko vadovojamą SDP, Naująją sąjungą – socialliberalus, Darbo partiją ir Valstiečių /Naujosios demokratijos partijų sąjungą, vyriausybės suformavimu. Brazauskas buvo paskirtas premjeru. Nuo jos suformavimo koalicinę vyriausybę skaldė vidinė įtampa ir dažni svarstymai dėl Uspaskich siekimo premjero posto, nors vyriausybei pavyko išlaikyti tam tikrą reformų įgyvendinimo tempą.

Tarptautiniai santykiai

Nuo pat nepriklausomybės atgavimo Lietuvos užsienio santykių prioritetai buvo integracija į Vakarų Europos saugumo ir ekonomines institucijas, išlaikant gerus santykius su Rusijos Federacija, su kuria Lietuva turi bendrą sieną (Kaliningradas) ir kuri lieka svarbia Lietuvos ekonomine partnere. Siekdama šio tikslo, Lietuva netaikė etninių

kriterijų savo pilietybės suteikimo politikoje paskutiniojo praėjusio amžiaus dešimtmečio pradžioje, kaip jos kitos dvi kaimyninės Baltijos valstybės. Siekdamos integruotis į Europos Sąjungą, Lietuvos vyriausybės įgyvendino radikalias reformas karinėje, teisinėje ir ekonominėje sistemose.

Lietuvai pavyko prisijungti prie NATO 2004 m. balandžio mėn. ir įstoti į ES 2004 m. gegužę po referendumo, kuriame 91 proc. elektorato pritarė narystei ES. Lietuva taip pat buvo pirmoji šalis, ratifikavusi siūlomą ES Konstituciją 2004 m. lapkričio mėn. Nors Prancūzijos ir Olandijos rinkėjų nepritarimas šiai Konstitucijai sulėtino Europos integracijos tempą, Lietuvos gyventojai išlaiko savo poziciją gilinti integraciją, ir šiuo metu Lietuva yra vienintelė naujoji ES valstybė narė, kuri tikriausiai prisijungs prie eurozonos pagal grafiką, t.y. 2007 m. sausį. Anglijos pirmininkavimo ES laikotarpiu Lietuva kartu su Lenkija ir kitomis Baltijos valstybės darė didelį spaudimą, siekiant išlaikyti palyginti aukštus anksčiau susitartus struktūrinių fondų lygius.

Vientisumo klausimai

Korupcija Lietuvoje santykinai nėra didžiulė problema. Pagal „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksą (KSI) – „korupcijos rodiklių indeksą“ – 2005 m. Lietuva įvertinta 4,8 iš 10 balų (10 reiškia žemiausią korupcijos lygį). Šis rezultatas rodo nedidelį pagerėjimą, lyginant su Lietuvos 4,6 balų vertinimu 2004 m. Be to, vis didėjantis šalių skaičius 2005 m. KSI reiškia, kad Lietuvos vertinimas pagerėjo nuo 42 vietos 2001 m. iki 28 vietos 2005 m. Nuo 2001 m. Lietuva nuolat užėmė ketvirtą vietą tarp pereinamojo laikotarpio šalių – po Estijos, Slovėnijos ir Vengrijos.

Išsamesniame 2005 m. ERPB ir Pasaulio banko atliktame Verslo aplinkos ir įmonių veiklos rodiklių tyrime (VAIVRT) atsispindi įvairūs Lietuvos verslo aplinkos vaizdas. Nors bendrovių vadovai nurodė, kad kliūtys jų bendrovių veiklai ir augimui iš esmės sumažėjo, vertinant daugelį verslo aplinkos aspektų, jie taip pat nurodė, kad jiems susirūpinimą kelia kai kurių korupcijos aspektų padidėjimas, ypač viešųjų pirkimų srityje. Šie rezultatai pakartoja nevyriausybinių sektoriaus tyrimais, pirmiausia atliktais „Transparency International“ Lietuvos skyriaus, pagrįstus rezultatus. TI Lietuvos skyrius neseniai atliko plačios apimties viešųjų pirkimų praktikos tyrimus, kurie patvirtino, kad valstybės pareigūnų kyšininkavimas yra palyginti plačiai paplitęs.

Tačiau kai kurie stebėtojai teigia, kad daug didesnis korupcijos lygis, skelbiamas žiniasklaidos priemonėse per pastarųjų dviejų metų laikotarpį – ypač nuo prezidento Pakso apkaltos 2004 m. balandį – atkreipė visuomenės dėmesį į šią problemą, ir dėl to bendrovės nurodo didesnę korupcijos lygį, nors realus jos lygis yra pastovus arba mažėjantis. Be to, Lietuvos specialiųjų tyrimų tarnyba, įsteigta 1999 m. korupcijos atvejams tirti ir už juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn, žymiai sustiprino savo pajėgumus 2004 m. pradžioje. Nuo tada metinis sėkmingų patraukimų baudžiamojon atsakomybėn skaičius padvigubėjo, o tai lėmė tolesnę visuomenės informuotumo su korupcija susijusiais klausimais lygį ir suvokimą, kad vyriausybė rimtai sprendžia šią problemą.

Kaip paskelbė JAV Valstybės departamento demokratijos, žmogaus teisių ir darbo biuras, Lietuvos vyriausybė atitinka minimalius nelegalios prekybos žmonėmis panaikinimo standartus, ir Lietuvos įstatymai draudžia visas nelegalios prekybos žmonėmis formas.¹ 2005 m. Lietuvoje išaugo asmenų, nuteistų už nusikaltimus, susijusius su nelegalia prekyba žmonėmis, skaičius ir vyriausybė padidino finansavimą, skiriamą kovos su nelegalia prekyba žmonėmis programoms. 2005 m. birželio mėn. naujuose įstatymo dėl nelegalios prekybos žmonėmis pakeitimuose sugriežtintos bausmės už nelegalią prekybą žmonėmis, įskaitant laisvės atėmimo bausmių prailginimą nuteistiems prekiautojams žmonėmis ir nelegalios prekybos žmonėmis aukų atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Tačiau nelegali prekyba žmonėmis, ypač moterimis ir merginomis seksualinio išnaudojimo tikslais, vis dar yra rimta problema Lietuvoje. Lietuva yra nelegalios prekybos moterimis ir merginomis kilmės, tranzito ir paskirties šalis. ES policijos biuro „Europol“ skaičiavimais, virš 1 200 moterų ir merginų Lietuvoje tampa nelegalios prekybos žmonėmis aukomis kiekvienais metais. Iš pradžių Lietuvos moterys buvo nelegaliai parduodamos Vakarų Europoje, nors dauguma moterų, nelegaliai parduotos ar pervežamos tranzitu per šalį, yra kilusios iš Rytų Europos. Nepaisant vyriausybės pastangų, laisvės atėmimo ir kitos bausmės už nelegalią prekybą žmonėmis išliko nedidelėmis, lyginant su regioniniais standartais. Be to, tiek tarptautinės, tiek vietinės nevyriausybinių organizacijų, sprendžiančios nelegalios prekybos žmonėmis klausimus, teigia, kad ši problema Lietuvoje išaugo po įstojimo į ES.

Socialinės sąlygos

Gyventojai

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2004 m. pradžioje Lietuvoje buvo 3,43 mln. gyventojų, t.y. apie 7,1 proc. mažiau negu 1990 m. Gyventojų skaičius sumažėjo dėl natūralaus sumažėjimo – kurių iš dalies lėmė gyvenimo sąlygų pablogėjimas paskutiniojo praėjusio amžiaus dešimtmečio pradžioje – ir grynujų migracijos srautų derinys. Pastaraisiais metais stipriai išaugo emigracija iš Lietuvos - nuo 7 000 2002 m. iki daugiau negu 15 000 2004 m. Prognozuojama, kad emigracijos lygis – apie 15 000 per metus – išliks iki 2010 m. Lietuvos statistikos departamento apskaičiavimais, šiuo metu 400 000, daugiausia jauno amžiaus, lietuvių gyvena užsienyje, ir prognozuojama, kad kiti 300 000 emigruos iki 2030 m. Vyriausybė reagavo į didėjančius migracijos srautus patvirtindama programą, skirtą „Skatinti jaunus emigrantus grįžti į Lietuvą“, o parlamentas neseniai pasiūlė įsteigti specialų komitetą šiai problemai spręsti. Kaip ir daugelis ES valstybių narių, Lietuva turi senstančią populiaciją, kuri lėmė tai, kad vyriausybė du kartus padidino išėjimo į pensiją amžių; nuo 2006 m. pensijinis amžius yra 65 metai vyrams ir 60 metų moterims.

Mažumos

Lietuva etniniu požiūriu yra homogeniškiausia iš Baltijos šalių: remiantis 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, 83,5 proc. gyventojų yra lietuvių tautybės. Be to, Lietuvoje gyvena 115 tautybių gyventojai, iš kurių dauguma yra lenkai (6,7 proc.), rusai

---

¹ JAV Valstybės departamento demokratijos, žmogaus teisių ir darbo biuras, *Ataskaita apie žmogaus teisių praktiką 2005 m. - Lietuva* (paskelbta 2006 m. kovo 8 d.). Su šia ataskaita galima susipažinti adresu : <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2005/61660.htm>.

(6,3 proc.), baltarusiai (1,2 proc.) ir ukrainiečiai (0,7 proc.). Taip pat Lietuvoje yra nedidelė romų etninė grupė (apie 2 600), kuri ir toliau gyvena skurdžiomis sąlygomis. Lietuvos teisinė sistema, skirta mažumos teisių apsaugai, yra gerai išplėtotą. 1989 m. Lietuvos pilietybės įstatyme leista visiems gyventojams kreiptis dėl natūralizacijos, neatsižvelgiant į jų tautybę. Siekiant užtikrinti atitiktį susijusiems ES įstatymams bei JAV Konvencijai dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, šio amžiaus pradžioje priimti reikšmingi keleto įstatymų, įskaitant Baudžiamąjį kodeksą, Civilinį kodeksą, Darbo kodeksą ir Švietimo įstatymą, pakeitimai. 2002 m. pradžioje Švietimo ir mokslo ministerija patvirtino naujus reglamentus, leidžiančius naudoti mažumų kalbas kaip pirminę kalbą privalomojo išsilavinimo institucijose. Lietuvoje veikia platus valstybės finansuojamų lenkų ir rusų kalbų pradinio ir vidurinio ugdymo mokyklų tinklas. 2003 m. Seimo sudaryta Žmogaus teisių komisija parengė Nacionalinę kovos su netolerancija, rasizmu, ksenofobija ir homofobija programą, kuri yra įtraukta į Vyriausybės nacionalinį žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų planą. Galimybės įgyti išsilavinimą suteikimas Lietuvos romų populiacijai yra vienas iš Vyriausybės parengtos Romų integracijos į Lietuvos visuomenę programos prioritetų. Tačiau Europos romų teisių centras pakartotinai sukritikavo daugelį Vyriausybės politikos romų atžvilgiu aspektų.

Skurdas

Stiprus ekonominis augimas ir palyginti žemas pajamų netolygumo lygis Lietuvoje lėmė gana nedidelį skurdo lygį. Remiantis Pasaulio banko tyrimais pagrįstais apskaičiavimais, mažiau negu 3 proc. gyventojų gyvena iš mažiau negu 2,15 JAV dolerių per dieną (apskaičiuota JAV dol. pagal perkamosios galios paritetą), tuo tarpu apie 24 proc. Lietuvos gyventojų gyvena iš mažiau negu 4,30 JAV dol. per dieną (JAV dol. pagal perkamosios galios pariteto principą). Nors pajamų netolygumas didėja, nemanoma, kad skurdas taps reikšminga problema Lietuvoje. Tačiau susirūpinimą kelia skurdas kaimo vietovėse, ypač kai grynųjų pajamų augimas yra didesnis miesto negu kaimo vietovėse.

Išsilavinimas

Išsilavinimas Lietuvoje yra privalomas nuo šešerių iki šešiolikos metų, ir virš 50 proc. šalies vaikų lanko ikimokyklinę įstaigą iki šešerių metų. Nuo šešiolikos metų vaikai Lietuvoje gali lankyti profesinio lavinimo arba aukštesniojo vidurinio ugdymo mokyklas. Profesinio lavinimo sistema pertvarkyta taip, kad patenkintų lankstesnius darbo rinkos poreikius. Ugdymo įstaigų mokinių skaičius sumažėjo iki 633 000 1993 m., tačiau vėl atsistatė ir siekė 810 000 2004 m. iš dalies dėl didelio gimusių kūdikių skaičiaus praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pradžioje ir iš dalies dėl didėjančios išsilavinimo kvalifikacijų svarbos darbo rinkoje. Studentų, besimokančių aukštesiose mokyklose, skaičius išaugo beveik 120 proc. nuo 1996 m. ir siekė 183 000, nors proporcingo aukštajam mokslui skirtų išlaidų (nuo žemo bazinio lygio) padidinimo stoka taip pat lėmė mažą darbo užmokestį ir reikšmingą korupcijos išaugimą Lietuvos universitetuose. Šiuo metu universitetai, kuriuose imamas mokestis už mokslą, sudaro apie 7 proc. aukštojo lavinimo įstaigų, o privatus sektorius teikia tolesnio lavinimo paslaugas faktiškai visiems pilnamečiams asmenims.

Sveikatos apsauga

Praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pradžioje sveikatos rodikliai staiga sumažėjo

dėl Lietuvos ekonomikos smukimo. Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, kūdikių mirtingumo rodiklis pasiekė aukščiausią tašką – 16,3 mirtys 1 000 išgyvenusių kūdikių – 1992 m., o 2004 m. sumažėjo iki 7,9. Gyvenimo trukmė taip pat žymiai sutrumpėjo praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pradžioje, tačiau vėliau atsistatė: šiuo metu moterų gyvenimo trukmė yra 77,8 metai ir šis rodiklis susilieja su ES vidurkiu, tačiau vyrų gyvenimo trukmė išlieka nedidelė – 66,5 metai. Tam didelę įtaką turi aukštas alkoholio suvartojimo lygis, kuris 2004 m. buvo aukštesnis negu 1986 m. Aukštas alkoholio suvartojimo lygis taip pat yra susijęs su Lietuvos savižudybių skaičiaus rodikliu, kuris yra didžiausias pasaulyje. Remiantis PSO duomenimis, lietuvių vyrų savižudybių skaičiaus rodiklis 2003 m. siekė 76,5 100 000 gyventojų, t.y. beveik penkis kartus viršijo ES vidurkį.

Praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio viduryje įgyvendintos sveikatos apsaugos sistemos reformos, įskaitant perėjimą nuo aukšto sovietinės tretinės sveikatos priežiūros specialistų sistemos centralizavimo lygio prie didesnio pirminės sveikatos priežiūros specialistų ir bendrosios praktikos gydytojų svarbos akcentavimo. Tačiau pagal ES standartus bendrosios praktikos gydytojų skaičius išlieka nedidelis. Nacionalinės sveikatos priežiūros sistemos finansavimas buvo peržiūrėtas 1997 m. ir įvestas dirbančiųjų apmokamas privalomasis sveikatos draudimas, kurį Valstybinė ligonių kasa administruoja nepriklausomai nuo Valstybinio socialinio draudimo fondo. Privačiame sektoriuje sveikatos priežiūra nežymiai pagerėjo. Vyriausybė ir toliau sieks pagerinti pirminės priežiūros paslaugų teikimą. Tačiau mažas darbo užmokestis, kurį gauna aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys sveikatos priežiūros sektoriuje, lėmė didelį kvalifikuoto medicinos personalo (ypač gydytojų) emigracijos procentą, taip pat ir korupcija valstybės sveikatos priežiūros sistemoje vis dar yra problema.

Darbo klausimai

Po nepriklausomybės paskelbimo nedarbas Lietuvoje pasiekė 17,9 proc. (pagal TDO metodiką) 2001 m. antrojoje pusėje. Nedarbo lygis tolygiai mažėjo ir 2004 m. pabaigoje siekė apie 11 proc. Nedarbo lygis ir toliau sparčiai mažėjo ir 2005 m. ketvirtajame ketvirtyje nukrito iki 7,8 proc. Šis tolygus nedarbo lygio mažėjimas ir spartus kritimas siejamas su augančiomis darbo galimybėmis, kurias lemia spartus Lietuvos augimas ir aukštas darbo neturinčių jaunesniųjų darbo jėgos narių emigracijos lygis, ypač po Lietuvos įstojimo į ES. Spaudimą jauniems žmonėms emigruoti iš dalies lėmė aukštas jaunimo nedarbo lygis, siekiantis 22,7 proc. 15-24 metų amžiaus grupėje visais 2004 m. 2005 m. ketvirtojo ketvirčio pradžioje šis lygis sumažėjo iki 12,8 proc. Darbo rinka ir toliau kenčia nuo struktūrinių neatitikimų, mažėjant nekvalifikuotos darbo jėgos poreikiui ir didėjant aukštos kvalifikacijos darbo jėgos ir specialistų paklausai, tačiau vis dar susirūpinimą kelia Lietuvos švietimo sistemos gebėjimas patenkinti darbo rinkos poreikius. Nors didėjantis užimtumo lygis paslaugų sektoriuje palaipsniui keičia situaciją, neproporcingai didelis darbo jėgos procentas (15,7 proc.) vis dar dirba žemės ūkio sektoriuje, tuo tarpu užimtumo lygis pramonės sektoriuje išliko stabilus – 28 visos proc. darbo jėgos. Lietuvoje profsąjungos yra palyginti silpnos, turinčios apie 200 000 narių arba 14 proc. visos darbo jėgos. 2003 m. Lietuvos Respublikos darbo įstatyme nustatytos kolektyvinės derybos yra pagrindinė priemonė, skirta darbo santykiams reguliuoti ir

suteikianti darbuotojams teisę kolektyvinėse derybose būti atstovaujamiems profsajungų arba darbo tarybos, išrinktos slaptu balsavimu. Tačiau JAV Valstybės departamentas padarė išvadą, kad bendrovių vadovai Lietuvoje dažnai nustato darbo užmokestį, neatsižvelgdami į profsajungų pageidavimus, išskyrus stambesnes gamyklas, kuriose veikia gerai organizuotos profsajungos.

7 PRIEDAS: APLINKOS APSAUGA

Lietuvos aplinkos apsaugos ir darnios plėtros tikslai apibrėžti Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003), kurios įgyvendinimo laikotarpis tęsiasi iki 2020 m. Šioje Strategijoje, kurioje atsižvelgiama į ES Šeštąją Europos Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programą 2001-2010 m., suformuluoti šie Lietuvos darnaus vystymosi prioritetai:

- Nuosaikus, tarp ūkio šakų ir regionų suderintas ekonomikos vystymas;
- Socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų ir regionuose mažinimas, išsaugant jų savitumą;
- Pagrindinių ūkio šakų (transportas, pramonė, energetika, žemės ūkis, namų ūkis, turizmas) poveikio aplinkai mažinimas;
- Efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas;
- Poveikio žmonių sveikatai mažinimas;
- Pasaulinės klimato kaitos ir jos pasekmių švelninimas;
- Efektyvesnė biologinės įvairovės apsauga;
- Efektyvesnė kraštovaizdžio apsauga ir racionalus kraštovaizdžio tvarkymas;
- Nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas;
- Švietimo ir mokslo vaidmens didinimas; ir
- Lietuvos kultūrinio savitumo išsaugojimas.

Darnaus vystymosi strategija įgyvendinama pasitelkus įstatymų sistemą ir institucijų struktūrą bei vykdant subalansuotą aplinkos apsaugos, ekonominę ir socialinę plėtrą.

Lietuvos įstojimo į ES proceso metu šalies įstatymai buvo harmonizuoti su Europos Sąjungos aplinkos apsaugos įstatymais, nustatyti konkretūs uždaviniai aplinkos apsaugos srityje. Iš esmės Lietuva įgyvendino *acquis* visose aplinkos apsaugos politikos srityse prieš įstojimą į ES 2004 m. gegužę. Tam tikri pereinamojo laikotarpio susitarimai, susiję su ES aplinkos apsaugos įstatymų ir standartų įgyvendinimu iki 2015 m., nustatyti Lietuvos stojimo į ES sutartis.

Atitikties *acquis* užtikrinimui būtinos didelės investicijos, tačiau tai taip pat suteikia reikšmingų privilegijų visose prioritetinėse Lietuvos nacionalinės darnaus vystymosi strategijos srityse.

Išvada

Aplinkos apsaugos įstatymai harmonizuoti su Europos Sąjungos įstatymais. Nustatyti darnaus vystymosi tikslai (aplinkos apsaugos, socialinėje ir ekonominėje srityse), kurie yra integruojami į nacionalinius ir regioninius plėtros planus. Darnaus vystymosi tikslų pasiekimui būtinos didelės papildomos valstybinio ir privataus sektorių investicijos.

8 PRIEDAS: DVIŠALĖ PARAMA

Įsipareigojimo numeris	Tech. Bendr. TB Oper. Nr.	Įsipareigojimo pavadinimas	Trumpas fondo kodas	Skirta eurų	Išmokėta eurų	Fondo patvirtinimo data	Įsipareigojimo etapas	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su Inv.
LIETUVA												
ATR-93-10-01PS	1421	„Drobė“	ATR	80,089	80,089	20/03/93	Užbaigta	Riley-Pitt J.	Gamyba	VG/Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
AUS-1996-01-01	5242	Mažų hidroelektrinių statyba	AUS	56,010	56,010	29/01/96	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Veiklos grupės/energetika	Energetika	N
BTAF-1994-02-05	5319	Poprivateizavimo Fondas, – projekto patikrinimas	BTAF	99,924	99,924	01/02/94	Užbaigta	Tangen H.	Finansai, verslas	VG/Veiklos grupės/Gamtos ištekliai	Energetika	N
BTAF-1994-04-08	1345	Finansinių institucijų iniciatyvos – teisinis patikrinimas (due diligence)	BTAF	79,010	79,010	15/04/94	Užbaigta	Marzanati R.	Finansai, verslas	VG/Veiklos grupės/Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
BTAF-1994-06-16	1628	Lietuvos vystymo bankas – valdybos pristatymas	BTAF	246,798	246,798	15/06/94	Užbaigta	Cicognani M.	Finansai, verslas	VG/ Veiklos grupės/Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
BTAF-1994-08-21	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „MEDIENOS PLAUŠAS“	BTAF	43,141	43,141	20/08/94	Užbaigta	McAlister M.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1994-08-22	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)- „ASTRA“	BTAF	44,516	44,516	20/08/94	Užbaigta	McAlister M.	Bendruomenės/socialinės paslaugos	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1994-08-23	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Jonavos baldai“	BTAF	23,894	23,894	20/08/94	Užbaigta	McAlister M.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-04-11	1381	Verslo konsultacinės paslaugos – regiono projekto vadovas	BTAF	193,654	193,654	02/04/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-04-12	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – Tauragės maistas“	BTAF	39,256	39,256	02/04/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-04-14	1381	Verslo konsultacinės paslaugos – veiklos išlaidos Vilnius	BTAF	75,904	75,904	02/04/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-04-16	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) - „Laima“	BTAF	46,760	46,760	02/04/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-04-17	1381	Verslo konsultacinės paslaugos – vietinio fondo direktorius	BTAF	37,358	37,358	02/04/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-05-19	1381	Verslo konsultacinės paslaugos – vietinis projektų vadovas	BTAF	6,336	6,336	04/05/95	Užbaigta	Cicognani M.	Gamyba	VG/Veiklos grupės/Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
BTAF-1995-06-22	1381	Verslo konsultacinės paslaugos – subsidijų išmokėjimas	BTAF	825,323	825,323	20/06/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-07-24	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Snaigė“	BTAF	49,300	49,300	20/07/95	Užbaigta	White J.	Gamyba	VG/Veiklos grupės/ Ankstyvojo etapo programa	Finansinės institucijos	N
BTAF-1995-08-27	1680	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) - Daugėlių	BTAF	48,650	48,650	25/08/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAF-1995-08-29	2380	Vilniaus Bankas	BTAF	145,000	145,000	25/08/95	Užbaigta	Marzanati R.	Finansai, verslas	VG/Veiklos grupės/Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N

Įsipareigojimo numeris	TB Oper. Nr.	Įsipareigojimo pavadinimas	Trumpas fondo kodas	Skirta eurų	Išmokėta eurų	Fondo patvirtinimo data	Įsipareigojimo etapo pav.	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su Inv.
BTAf-1998-03-09	4773	Verslo konsultacinės paslaugos - regioninio fondo direktorius	BTAf	16,200	16,200	10/03/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-03-10	4773	Verslo konsultacinės paslaugos – nacionalinio fondo direktorius	BTAf	6,930	6,930	10/03/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-03-11	4773	Verslo konsultacinės paslaugos – projekto vadovas	BTAf	2,970	2,970	10/03/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-03-12	4773	Verslo konsultacinės paslaugos – nacionalinio fondo direktorius	BTAf	1,180	1,180	10/03/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-06-19	5743	Baltijos mikro įmonėms skirta verslo konsultacinių paslaugų programa - projekto vadovas	BTAf	9,030	9,030	30/06/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-07-22	5743	Baltijos mikro įmonėms skirta verslo konsultacinių paslaugų programa – subsidijos sąskaita	BTAf	413,024	413,024	23/07/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-07-27	5743	Baltijos mikro įmonėms skirta verslo konsultacinių paslaugų programa - veiklos išlaidos	BTAf	14,769	14,769	23/07/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-08-28	5134	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)- poinvesticinė parama – „Interfarma“	BTAf	55,161	55,161	03/08/98	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1998-12-30	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)- „Drobė“ II	BTAf	50,535	50,535	02/12/98	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-01-01	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Trinyčiai“ II	BTAf	59,143	59,143	26/01/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-04-08	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Kauno pieno centras“ II	BTAf	54,186	54,186	15/04/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-05-09	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Vilma“ II	BTAf	59,544	59,544	24/05/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-07-10	5133	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Lietuvos draudimas“ II	BTAf	28,219	28,219	01/07/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-07-12	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) - AB „Kauno audiniai“	BTAf	58,953	58,953	20/07/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-11-20	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) - „Litekas & Calw AB“	BTAf	32,342	32,342	24/11/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-1999-12-21	5743	mikro įmonėms skirta verslo konsultacinių paslaugų programa – projekto pareigūnas	BTAf	14,119	14,119	16/12/99	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-2000-02-01	6964	Verslo konsultacinių paslaugų (BAS) programa - subsidijos	BTAf	1,025,798	1,025,798	07/02/00	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-2000-02-05	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Senukai“ II	BTAf	55,038	55,038	22/02/00	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
BTAf-2000-03-07	5744	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) - „Vilniaus prekyba“	BTAf	58,423	58,423	09/03/00	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N

Įsipareigojimo numeris	TB Operac. Nr.	Įsipareigojimo pavadinimas	Trumpas fondo kodas	Skirta eurų	Išmokėta eurų	Fondo patvirtinimo data	Įsipareigojimo etapo pav.	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su Inv.
EC-1992-12-71	992	Energijos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa - komercinės apskaitos sistemos pagrindinėms komunalinėms įmonėms	ECP	475,627	475,627	20/12/92	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
EC-1992-12-72	968	Energijos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – energijos taupymo informacinė kampanija	ECP	189,000	189,000	20/12/92	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
EC-1992-12-73	978	Energijos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – medienos apdirbimo, paskirstymo ir perdirbimo studija	ECP	188,926	188,926	20/12/92	Užbaigta	Noro H.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Rusijos biuras	Rusija ir Vidurio Azija	N
EC-1992-12-74	972	Energijos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – žaliavinės naftos tiekimo studija ir mokymai	ECP	182,876	182,876	20/12/92	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
EC-1994-11-51	1820	Parama po privatizavimo - finansinės konsultacijos	ECP	367,888	367,888	04/11/94	Užbaigta	Krivicky G.	Finansai, verslas	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
ECP-1995-12-42F	2150	Fondas, skirtas privatizuotoms įmonėms (Latvija/ Lietuva) parama apskaita ir techninės konsultacijos prieš investicijas	ECP	705,778	705,778	02/01/96	Užbaigta	Moore T.	Finansai, verslas	VG/ Veiklos grupės /Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
ECP-1995-12-43F	2154	Fondas, skirtas privatizuotoms įmonėms (Latvija/ Lietuva) – investicijos, teisinė ir aplinkosauginė įmonėms	ECP	258,821	258,821	02/01/96	Užbaigta	Moore T.	Finansai, verslas	VG/ Veiklos grupės /Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
ECP98-2000-12-70	16241	Verslo konsultacinė programa	ECP	248,818	248,818	08/12/00	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/TAM grupė	PRES	N
FIN-1998-12-04	6109	„Rokiškio sūris“	FIN	77,055	77,055	21/12/98	Užbaigta	Campbell D.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės / Žemės ūkio verslas	Specializuotos pramonės šakos	N
FIN-2000-10-05	12350	Alternatyvios energijos Ignalinos AE uždarymui suradimas	FIN	199,215	199,215	09/10/00	Užbaigta	Stanaro R.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Energetika	Energetika	N
FRA-1997-11-05	3985	Kauno energetikos sektoriaus ir modernizavimo projektas	FRA	106,646	106,646	17/11/97	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Energetika	Energetika	N
GER-1993-01-01	614	Telekomunikacijų programa – Generalinis planas	GER	292,970	292,970	15/01/93	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/ Veiklos grupės / Telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuotos pramonės šakos	N
GER-1994-12-14	1820	Fondas, skirtas privatizuotoms įmonėms – teisinės konsultacijos	GER	77,826	77,826	02/12/94	Užbaigta	Krivicky G.	Finansai, verslas	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
GERK-1997-10-04	3985	Kauno energetikos sektoriaus ir modernizavimo projektas	GERK	24,368	24,368	17/10/97	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Energetika	Energetika	N
GERK-1997-10-05	3985	Kauno energetikos sektoriaus reorganizavimo studija	GERK	69,024	69,024	17/10/97	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Energetika	Energetika	N
HOL-1997-03-01	3985	Kauno energetikos sektoriaus reorganizavimo studija	HOL	192,527	192,527	06/03/97	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Energetika	Energetika	N
IRL-1994-10-04	1821	Įmonių strategijos tęstinis projektas	IRL	38,341	38,341	11/11/94	Užbaigta	Cooper D.	Telekomunikacijos	VG/ Veiklos grupės / Telekomunikacijos informatika ir žiniasklaida	Specializuotos pramonės šakos	N
ITA-1999-03-01	6290	„Drobė“ projekto parengimas	ITA	9,260	9,260	15/03/99	Užbaigta	Gutnik S.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
JAP-1993-08-34	1030	Energijos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – pirmųjų konsultantas	JAP	140,260	140,260	01/08/93	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/ Veiklos grupės/ Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N

Įsipareigojimo numeris	TB Operac. Nr.	Įsipareigojimo pavadinimas	Trumpas fondo kodas	Skirta eurų	Išmokėta eurų	Fondo patvirtinimo data	Įsipareigojimo etapo pav.	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su Inv.
JAP-1994-02-06	761	Telekomunikacijų projektai - konkurso dokumentų parengimas	JAP	144,987	144,987	08/02/94	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/ Veiklos grupės/ Telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuotos pramonės šakos	N
JAP-1994-03-08	761	Telekomunikacijų projektas – įmonių strategija	JAP	114,522	114,522	01/03/94	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/ Veiklos grupės/ Telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuotos pramonės šakos	N
JAP-1994-03-09	761	Telekomunikacijų projektai – apskaitos ir sąskaitų išrašymo sistemos	JAP	120,000	120,000	08/02/94	Užbaigta	Cooper D.	Telekomunikacijos	VG/ Veiklos grupės /Telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuotos pramonės šakos	N
JAP-1996-11-29	3214	Telekomunikacijų reguliavimo plėtros licencijavimas privatizavimui ir liberalizavimui	JAP	289,113	289,113	25/11/96	Užbaigta	Styliadou M.	Telekomunikacijos	GC/Bendrosios konsultacijos/ Teisinis pereinamasis laikotarpis	Nebankinis sektorius	N
LUX-2001-09-01	21702	Lietuva: viešojo sektoriaus energijos valdymo programa, techninis pasirengimas	LUX	26,996	26,996	17/09/01	Užbaigta	McCallion T.	Energetika	VG/ Veiklos grupės /energijos taupymas	Energetika	N
NOR-1993-10-06	1002	Konsultacijos angliavandenilių sektoriuje – aplinkos apsaugos specialistas	NOR	99,847	99,847	01/10/93	Užbaigta	Sholem W.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
NOR-1994-07-01	1629	Naftotiekis – aplinkos apsaugos konsultantas	NOR	123,017	123,017	01/07/94	Užbaigta	Sholem W.	Transport, Storage	VG/ Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
NORG-1995-03-01	2371	Bankas „Hermis – institucinis stiprinimas	NORG	239,286	239,286	01/03/95	Užbaigta	Marzanati R.	Finansai, verslas	VG/ Veiklos grupės /Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
SWE-1993-05-07	584	Baltijos jūros aplinkosaugos programa - Kauno nuotekų valymo įrenginiai – galimybių studija	SWE	156,400	156,400	21/05/93	Užbaigta	Holm N.	Local Authority Services	VG/ Veiklos grupės/Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	N
SWE2-2005-05-03	35051	Kauno viešojo transporto projektas - transporto restruktūrizavimas	SWE2	168,280	0	12/05/05	Skirtos lėšos	Bruggeman G.	CEALs.CoFinancing Lines RVF's	VG/ Veiklos grupės/Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	N
SWE2-2005-12-08	36685	Kauno konsultacinės paslaugos troleibusų pirkimui	SWE2	40,000	0	05/12/05	Skirtos lėšos	Forsberg J.	CEALs.CoFinancing Lines RVF's	VG/ Veiklos grupės/Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	N
SWEF-2003-11-01	34745	Kauno viešasis transportas – projekto parengimas	SWE2	49,438	49,438	06/11/03	Užbaigta	Bruggeman G.	CEALs.CoFinancing Lines RVF's	VG/ Veiklos grupės/Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	N
SWEF-2003-12-02	34748	Kauno viešojo transporto projektas – konsultacinės paslaugos autobusų pirkimui	SWE2	26,879	26,879	08/12/03	Užbaigta	Bruggeman G.	Transport, Storage	VG/ Veiklos grupės/Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	N
TAI-1992-01-11	5343	Bankininkystės mokymai	TAI	4,498	4,498	01/01/92	Užbaigta	Pilipovic-Chaffey D.	Local Authority Services	VG/ Veiklos grupės /Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N
TAI-2002-03-07	4526	Regioninė sandėliavimo dokumentų programa	TAI	24,822	21,487	06/03/02	Išmokama	Bryde P.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės /Žemės ūkio verslas	Specializuotos pramonės šakos	N
TAMEC-95-10-10	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Drobė“	TAMEC	49,693	49,693	01/10/95	Užbaigta	McAlister M.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-95-10-15	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – konsultacinių paslaugų sutartis – „Nemunas“	TAMEC	49,229	49,229	01/10/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-95-11-17	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – konsultacinių paslaugų sutartis – „Vilniaus vingis“	TAMEC	49,711	49,711	01/11/95	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-95-11-18	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – konsultacinių paslaugų sutartis – „Ekranas“	TAMEC	49,458	49,458	01/11/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N

Isipareigojimo numeris	TB Operac. Nr.	Isipareigojimo pavadinimas	Trumpas fondo kodas	Skirta eurų	Išmokėta eurų	Fondo patvirtinimo data	Isipareig. etapo pav.	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su Inv.
TAMEC-95-11-21	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Astra“	TAMEC	49,497	49,497	01/11/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-95-11-22	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Kauno elektra“	TAMEC	49,370	49,370	01/11/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-95-11-23	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Linas“	TAMEC	49,625	49,625	01/11/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-95-12-29	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Snaigė“	TAMEC	49,757	49,757	01/11/95	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-01-01	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Endokrininiai preparatai“	TAMEC	42,792	42,792	01/01/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-01-02	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – Klaipėda „Švyturys“	TAMEC	48,253	48,253	01/01/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-01-03	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Klaipėdos baldai“	TAMEC	45,829	45,829	01/01/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-01-06	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Vilkma“	TAMEC	42,000	42,000	01/01/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-03-13	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Vilkas“	TAMEC	38,968	38,968	01/03/96	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-03-14	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – AB „Audimas“	TAMEC	33,037	33,037	01/03/96	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-03-15	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Nėris“	TAMEC	26,412	26,412	01/03/96	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-03-16	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Poslovni Sistem Mercator“	TAMEC	46,888	46,888	01/03/96	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-04-20	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Panevėžio stiklas“	TAMEC	49,567	49,567	01/04/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-04-24	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Alpina“	TAMEC	48,237	48,237	01/04/96	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-06-28	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Medienos plaušas“ mokymai	TAMEC	40,449	40,449	01/06/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-96-10-45	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Vilniaus Venta“	TAMEC	28,193	28,193	01/10/96	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-01-07	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)- Klaipėda „Švyturys“	TAMEC	41,987	41,987	01/01/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-01-08	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Nemunas“ mokymai	TAMEC	49,963	49,963	01/01/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-01-09	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM) – „Šiaulių vairs“	TAMEC	42,044	42,044	01/01/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N

Įsipareigojimo numeris	TB Operac. Nr.	Įsipareigojimo pavadinimas	Trumpas fondo kodas	Skirta eurų	Išmokėta eurų	Fondo patvirtinimo data	Įsipareigojimo etapo pav.	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su Inv.
TAMEC-97-01-10	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Vilniaus vingis“	TAMEC	49,695	49,695	01/01/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-04-24	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – AB Audėjas“	TAMEC	49,941	49,941	01/04/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-04-26	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Ekranas“ II	TAMEC	20,000	20,000	01/04/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-05-29	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Linus“ (III etapas) mokymai	TAMEC	21,312	21,312	01/05/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-06-32	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– AB „Sparta“	TAMEC	57,575	57,575	20/06/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-06-37	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– „Rokiškio sūris“	TAMEC	43,531	43,531	24/06/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-07-39	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– konsultacinių paslaugų sutartis – „Snaigė“ II mokymai	TAMEC	19,701	19,701	03/07/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
TAMEC-97-07-41	5144	Valdymo pertvarkymo programa (TAM)– „Achema“	TAMEC	49,857	49,857	18/07/97	Užbaigta	McPhee J.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	PV/ESE/ TAM grupė	PREŠ	N
UK-93-08-12PS	1002	Konsultacijos angliavandenilių sektoriuje- Finansinės konsultacijos/naftos pramonės ekonominės konsultacijos	UK9312	581,660	581,660	04/08/93	Užbaigta	Sholem W.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
UKB-1994-05-03	1421	„Drobė“ – finansinės ir teisinės konsultacijos	UKB	20,027	20,027	13/05/94	Užbaigta	Riley-Pitt J.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
UKB-1999-03-01	6290	„Drobė“ – projekto parengimas	UKB	5,071	5,071	11/03/99	Užbaigta	Gutnik S.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
UKB-1999-07-02	6290	„Drobė“– projekto parengimas	UKB	11,859	11,859	07/07/99	Užbaigta	Gutnik S.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	N
UKC-1997-04-05	4267	Energijos sektoriaus mažiausių sąnaudų planas pildymo	UKC0105	25,164	25,164	01/04/97	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/ Veiklos grupės / Energetika	Energetika	N
UKE-2000-06-08	4526	MŽŪO pagrindų sutartis - pieno sektoriaus analizė Lietuvoje	UKE	34,564	34,564	14/06/00	Užbaigta	Campbell D.	Gamyba	VG/ Veiklos grupės /Žemės ūkio verslas	Specializuotos pramonės šakos	N
UKE-2001-07-24	18469	Lietuvos koncepcijų įstatymo parengimas	UKE	184,506	184,506	24/07/01	Užbaigta	Zverev A.	Bendruomenės /socialinės paslaugos	GC/Bendros konsultacijos/ Teisinis pereinamasis laikotarpis	Nebankinis sektorius	N
Bendra suma šaliai eurais:				14,438,415 14,186,841								
Bendra suma eurais ataskaitoje:				14,438,415 14,186,841								
Įsipareigojimų Nr.				147								

9 PRIEDAS: LIETUVOS KOMERCINIŲ ĮSTATYMŲ VERTINIMAS

ERPB parengė ir reguliariai atnaujina pereinamojo laikotarpio vertinimus teisės srityje, atliekamus tose šalyse, kuriose jis vykdo veiklą, dėmesį sutelkdamas į pasirinktas sritis, susijusias su investicine veikla, t.y. kapitalo rinkas, akcinių bendrovių įstatymą ir įmonių valdymą, koncesijas, nemokumą, garantija užtikrinamus sandorius ir telekomunikacijas. Naudojamos priemonės padeda įvertinti tiek įstatymų „raidės“ kokybę (taip pat vadinamą ekstensyvumu) ir faktinių įstatymų įgyvendinimą (taip pat vadinamą efektyvumu). Visus šių vertinimų rezultatus galima rasti adresu: www.ebrd.com/law. Šiame priede pateikiamas Lietuvos rezultatų apibendrinimas kartu su svarbiomis Banko teisės ekspertų, kurie atliko šiuos vertinimus, pastabomis.

Kapitalo rinkos

Svarbiausi įstatymai, reguliuojantys vertybinių popierių rinką Lietuvoje, – Vertybinių popierių rinkos įstatymas, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas ir Akcinių bendrovių įstatymas.

Vertybinių popierių rinkos įstatymas priimtas 1996 m. Tada jis buvo keičiamas keletą kartų; paskutinis pakeitimas patvirtintas 2005 m. birželį, siekiant suderinti jį su ES direktyva 2003/71 dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai yra siūlomi visuomenei arba įtraukiami į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą. 2003 m. liepos mėn. priimto Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo tikslas – harmonizuoti kolektyvinio investavimo subjektų reguliavimą su ES įstatymais. 2001 m. sausio 1 d. įsigaliojo Akcinių bendrovių įstatymas su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m., siekiant suderinti jo formuluotę su naujais reglamentais dėl vertybinių popierių rinkos.

Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija (LRVPK) yra vertybinių popierių rinkos priežiūros institucija. LRVPK įsteigta 1992 m. rugsėjį ir finansuojama iš valstybės biudžeto. 1996 m. rugsėjį LRVPK prisijungė prie Tarptautinės Vertybinių popierių komisijų organizacijos (TVPKO), o 2004 m. tapo pilnateise Europos vertybinių popierių rinkų reguliavimo institucijų komiteto (EVPRRIK) nare ir gali naudotis platesnėmis informacijos apsaugos su analogiškais institucijomis vertybinių popierių rinkų priežiūros klausimais galimybėmis.

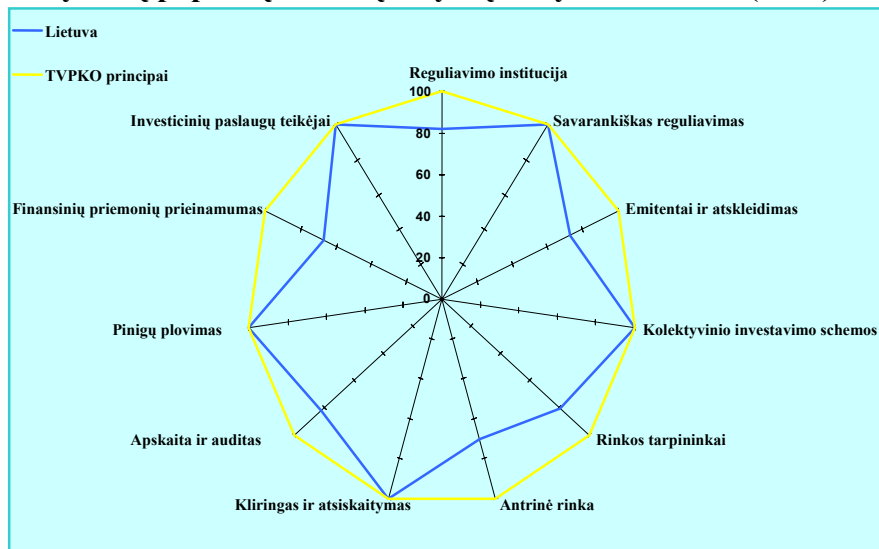
Po įstojimo į ES 2004 m. birželį Lietuva prisijungė prie II-ojo Valiutų kurso mechanizmo, privalomo „laukiamojo kambario“ prieš patekimą į eurozoną, o nustatyta bendros Europos valiutos įvedimo data yra 2007 m. sausio mėn. 2004 m. Vilniaus vertybinių popierių birža buvo privatizuota ir integruota į OMX grupę, bendrą Šiaurės ir Baltijos šalių prekybos sistemą su vienodomis prekybos taisyklėmis, vertybinių popierių listingo ir biržos narystės principais, kuri suteikia biržos nariams prieigą prie bendros prekybos platformos per vieną prisijungimo prie sistemos tašką.²

Remiantis 2004 m. atliktu ERPB Vertybinių popierių rinkų įstatymų įvertinimu, nustatyta, kad šalis „atitinka“ TVPKO paskelbtus vertybinių popierių rinkų reguliavimo tikslus ir principus– žr. toliau tekste pateiktą lentelę, kurioje parodyti tik smulkūs

² OMX grupė apima Kopenhagos, Stokholmo, Helsinkio, Rygos, Talino ir Vilniaus vertybinių popierių biržas.

trūkumai „emitentų ir atskleidimo“, „rinkos tarpininkų“, „antrinės rinkos“ ir „vertybinių popierių instrumentų prieinamumo“ dalyse. Iš šių trūkumų nepakankamas prospektų reguliavimas buvo pripažintas pagrindine silpnąja puse.

Vertybinių popierių rinkos įstatymų kokybė – Lietuva (2004)

Pastaba: Kiekvienos ašies tolimiausias taškas reiškia idealų įvertinimą, t.y. atitiktį standartams, nustatytiems TVPKO *Vertybinių popierių rinkų reguliavimo tiksluose ir principuose*. Kuo pilnesnis „voratinklis“, tuo tiksliau atitinkami šalies vertybinių popierių rinkos įstatymai atitinka šiuos principus.

Šaltinis: 2004 m. ERPB vertybinių popierių rinkos įstatymų vertinimas.

Šis vertinimas atnaujintas 2005 m., o jo rezultatai patvirtino aukštą atitikties standartams lygį. 2005 m. priimti nauji įstatymai dėl dokumentų ir prospektų įtraukimo į sąrašus. Viešo vertybinių popierių siūlymo ir jų įtraukimo į biržos oficialiuosius prekybos sąrašus reguliuojamoje rinkoje galimybė dabar siejama su prospekto paskelbimu, o ne su vertybinių popierių registravimu Vertybinių popierių komisijoje. Kituos teisės aktuose, kurie buvo priimti 2005 m., nustatyti papildomi reikalavimai į oficialius biržos sąrašus įtrauktų bendrovių auditoriams bei patobulintas stambių akcininkų tapatybės atskleidimas ir privalomasis informacijos atskleidimas, pasiekus tam tikras ribines vertes.

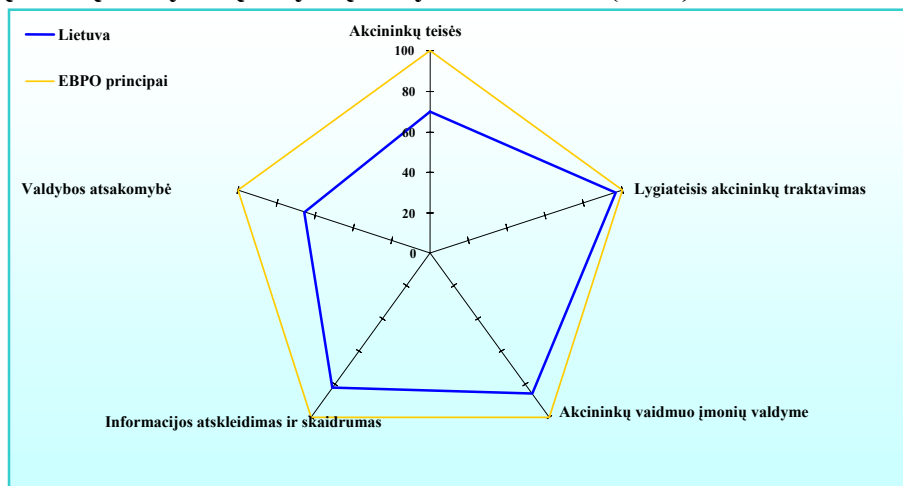
Akcinių bendrovių įstatymas ir įmonių valdymas

Akcininkų bendrovių įstatymas – svarbiausias Lietuvos įstatyminis dokumentas, kuriame sprendžiami įmonių valdymo klausimai. 2004 m. balandį Vilniaus vertybinių popierių birža patvirtino Įmonių valdymo kodeksą³, o LRVPK jam pritarė. Kodekse nustatyti reikalavimai, kurių visiškai savanoriškai yra raginamos laikytis į biržos oficialius prekybos sąrašus įtrauktos bendrovės. Šiuo metu rengiama nauja Kodekso redakcija, į kurią bus įtrauktas naujas metodas „laikykis standartų arba paaiškink“. Gali būti steigiamos uždarnosios akcinės bendrovės ir akcinės bendrovės. Uždarnosios akcinės bendrovės negali turėti daugiau negu 100 akcininkų ir jų įstatinio kapitalo suma negali būti mažesnė negu 10 000 litų. Uždarnosios akcinės bendrovės akcijos negali būti

³ Su Kodeksu anglų kalba galima susipažinti Vilniaus vertybinių popierių biržos tinklalapyje: <http://www.lt.omxgroup.com>

siūlomos viešam pardavimui. Akcinės bendrovės įstatinis kapitalas negali būti mažesnis negu 150 000 litų, o jų akcijos gali būti siūlomos viešam pardavimui. Visos bendrovės turi būti registruotos Lietuvos Respublikos įmonių registre. Bendrovė laikoma įsteigta ir įgyja juridinio asmens teises jos įregistravimo dieną.

Įmonių valdymo įstatymų kokybė – Lietuva (2004)

Pastaba: Kiekvienos ašies tolimiausias taškas reiškia idealų įvertinimą, t.y. atitiktį standartams, nustatytiems EBPO Įmonių valdymo principuose. Kuo pilnesnis „voratinklis“, tuo tiksliau šalies įmonių valdymo įstatymai atitinka šiuos principus.

Šaltinis: 2004 m. ERPB įmonių valdymo sektoriaus vertinimas.

Remiantis 2004 m. ERPB atliktu Įmonių valdymo sektoriaus vertinimu, kuriame buvo įvertinta su įmonių valdymu susijusių „įstatymų raidės“ kokybė, Lietuva įvertinta kaip pasiekusi „aukštą atitikties lygį“, lyginant su EBPO Įmonių valdymo principais. Kaip parodyta pirmiau tekste pateiktoje lentelėje tik smulkūs trūkumai buvo nustatyti „valdybos atsakomybės“ ir „akcininkų teisių“ dalyse. Kaip parodė atliktas vertinimas, įstatymuose nekalbama apie valdybos funkcijas, susijusias su bendrovės apskaitos ir finansinių ataskaitų rengimo sistemų vientisumo užtikrinimu, taip pat nereikalaujama, kad valdyboje būtų pakankamas nevykdančiųjų ir nepriklausomų direktorių skaičius.

2005 m. ERPB atliko tyrimą, skirtą įmonių valdymo efektyvumui patikrinti (kaip įstatymai veikia praktikoje). Buvo parengta atvejų analizė, skirta sandoriams su susijusiomis šalimis. Šioje atvejų analizėje buvo tiriama padėtis, kurioje atsidūrė mažumą akcijų turintis akcininkas, siekiantis gauti bendrovės informaciją, kad būtų galima suprasti, ar bendrovė iš tiesų sudarė sandorį su susijusia šalimi, ir kaip galima būtų gauti kompensaciją, jeigu dėl to bus patirti nuostoliai. Įstatymų efektyvumas įvertintas pagal keturis pagrindinius kintamuosius: sudėtingumą, greitumą, įvykdomumą ir institucinę aplinką. Tyrimas parodė, kad įstatymai Lietuvoje yra gana efektyvūs, ir atskleidė tik smulkias problemas. Tačiau sandoriai su susijusiomis šalimis nėra detalčiai apibrėžti įstatymuose, ir tai gali lemti procedūrų sudėtingumą ir apsunkinti įrodinėjimą. Laikas, per kurį užbaigiamas teismo procesas dėl informacijos atskleidimo, paprastai yra trumpesnis negu 6 mėn., tačiau apeliacijos atveju vykdytino sprendimo gavimas gali viršyti dviejų metų laikotarpį.⁴ Teismo sprendimų vykdytinumas nėra laikomas

⁴ 2003 m. įsigaliojusiame naujajame Civilinio proceso kodekse nustatytos tam tikros efektyvios priemonės, skirtos nesąžiningam teismo proceso vilkinimui išvengti.

problema. Kalbant apie institucinę aplinką, tyrimas parodė, kad bendrovės teikiama informacija paprastai yra patikima, o tai padidina galimybes ją gauti. Dėl kompensacijų – tyrimo metu buvo atskleista žemesnės instancijos teismų patirties sprendžiant bylas, susijusias su įmonių teise, stoka.

Koncesijos

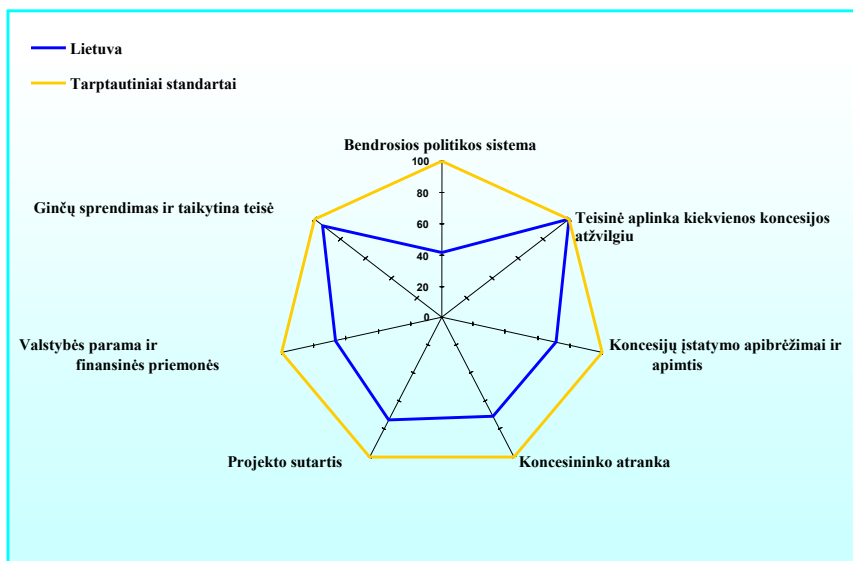
Lietuva turi naują Koncesijų įstatymą (toliau – Koncesijų įstatymas), kuris parengtas su ERPB technine parama ir priimtas 2003 m. Koncesijų įstatymas yra pagrįstas geriausiai tarptautiniais standartais ir praktika, ypač UNCITRAL Privačiai finansuojamų infrastruktūros projektų teisinėmis rekomendacijomis, ES rekomendacijomis bei standartais. Be to, Koncesijų įstatymas atitinka kitus Lietuvos įstatymus, yra grindžiamas vietos teisės ir teismų sistemos specifika bei Civiliniu kodeksu.

Koncesijų įstatyme koncesijos apibrėžimas apima labai daug veiklos, turto ir paslaugų rūšių. Aiškiai apibrėžti tinkami konkurso dalyviai ir susiję sektoriai. Pagal Koncesijų įstatymą bet koks vidaus ar užsienio subjektas, įskaitant konsorciumus ir bendras įmones, gali dalyvauti konkurse ir laimėti koncesijų kontraktus. Pažymėtina, kad tai yra vienas iš keleto koncesijų įstatymų regione, kurio koncesijos apibrėžime aiškiai nurodyta komercinė koncesijų vertė, įskaitant rizikos prisiėmimą. Taip pat tai yra vienas iš keleto įstatymų regione, kuriame numatyta, kad koncesininkas turi teisę į savo nuosavybės, teisių ir turto užtikrinimą, ir šalys gali susitarti (pagal Lietuvos civilinį kodeksą) dėl teisės, taikytinos projekto sutarčiai. Pagal Koncesijų įstatymą šalys gali rinkti ginčų sprendimo procedūrą ir vietą, įskaitant šalies ar tarptautinį arbitražą.

Nuostatose, reguliuojančiose projekto sutartį, pateikiamos aiškios rekomendacijos dėl pagrindinių klausimų, tačiau jos išlieka pakankamai lanksčios, kad šalys galėtų derėtis dėl jos sąlygų ir susitarimų struktūros, o tai suteikia pageidaujamo lankstumo tiek investuotojams, tiek valdžios institucijoms. Konkurso taisyklės yra paprastos ir aiškios. Koncesijų įstatymo nuostatose užtikrinamas sąžiningas ir skaidrus atrankos procesas (išankstinė konkurso dalyvių atranka, kvietimo pateikti pasiūlymus tvarka – atskiriant techninius ir finansinius pasiūlymus, dviejų etapų procedūros galimybė, koncesijos suteikimo paskelbimas, ribotos koncesijos suteikimo be konkurencinės procedūros išimtis, patikrinimo procedūrų egzistavimas, derybų proceso parametrai ir t.t.).

Pagal geriausią tarptautinę praktiką Koncesijų įstatyme konkrečiais atvejais leidžiama tiesioginė koncesininko atranka.

Koncesijų įstatymų kokybė –Lietuva (2005)

Pastaba: Kiekvienos ašies tolimiausias taškas reiškia idealų įvertinimą, t.y. atitikti tarptautiniams standartams, tokiems kaip UNCITRAL Privačiai finansuojamų infrastruktūros projektų teisinės rekomendacijos. Kuo pilnesnis „voratinklis“, tuo tiksliau šalies koncesijų įstatymai atitinka šiuos standartus.

Šaltinis: 2005 m. ERPB koncesijų sektoriaus vertinimas.

ERPB koncesijų įstatymų vertinimo projektas, įgyvendintas siekiant įvertinti galiojančią režimą 27 ERPB veiklos šalyse (tik įstatymus knygoje, o ne tai, kaip jie veikia praktiškai), parodė labai aukštą Lietuvos įstatymų atitiktį tarptautiniu mastu priimtiems geriems standartams teisės sektoriuje lygį. Iš tikrųjų, Lietuva tapo vienintele šalimi, gavusia tokį gerą įvertinimą. Kaip matome pirmiau tekste pateiktame grafike, nors beveik visos pagrindinės teisinės koncesijų sistemos dimensijos vertinamos kaip gana išsamiai reguliuojamos, vis dar reikėtų patobulinti „finansinių priemonių prieinamumo ir valstybės paramos“ taisykles.

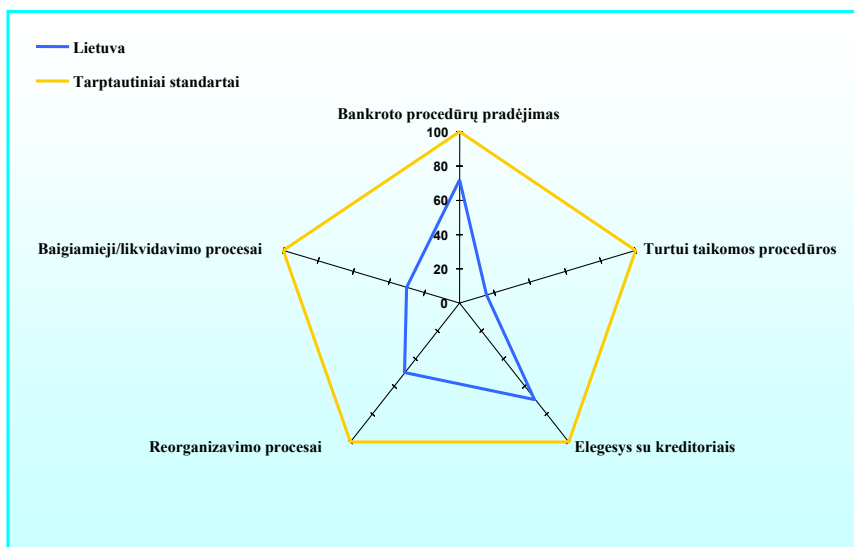
Tačiau labiausiai toliau tobulinti būtina valstybinio ir privačiojo sektorių partnerystės politikos sistemą. Tai, kad nėra aiškiai išdėstytos politikos, gali tapti reikšmingu veiksniumi, neleidžiančiu pritraukti investuotojų į infrastruktūros ir savivaldybių programas. ERPB rengia tęstinį projektą, kuris bus vykdomas su valdžios institucijomis ir pagrįstas sėkmingai suteikta ankstesne technine parama, ir kurios tikslas – nustatyti tolesnius poreikius, įskaitant politiką, institucinį mokymą ir konsultacijas dėl praktinių veiksmų, skirtų praktiškai įgyvendinti geros kokybės ir išsamią teisinę sistemą.

Nemokumas

Bankrotą ir nemokumą reglamentuoja Įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais, 2003 m.) (toliau – Nemokumo įstatymas). 2003 m. ERPB Sektoriaus vertinimo tyrime buvo nustatytas labai žemas Nemokumo įstatymo atitiktis tarptautiniams standartams lygis ir tai, kad jis yra vienas neišsamiausių nemokumo įstatymų ERPB veiklos šalyse. Toliau tekste pateiktame grafike parodyti šio projekto įgyvendinimo metu surinkti duomenys bei Nemokumo įstatymo atitiktis tarptautiniams standartams penkiose pagrindinėse srityse lygis:

Lietuvos nemokumo įstatymo atitikties tarptautiniams standartams Nemokumo įstatymų kokybė – Lietuva (2004)

Pastaba: Kiekvienos ašies tolimiausias taškas reiškia idealų įvertinimą, t.y. atitiktį tarptautiniams standartams, tokiems kaip Pasaulio banko Efektyvių Nemokumo ir kreditorių teisių sistemų principai ir rekomendacijos, UNCITRAL darbo grupės „Įstatyminės rekomendacijos dėl nemokumo įstatymų“ ir kt. Kuo pilnesnis „voratinklis“, tuo tiksliau šalies nemokumo įstatymai atitinka šiuos standartus.

Šaltinis: 2003/2004 m. ERPB nemokumo sektoriaus vertinimo projektas.

Kaip parodyta pirmiau tekste pateiktame grafike, šis įstatymas turi trūkumų daugelyje pagrindinių nemokumo sričių. Konkrečiau kalbant, Nemokumo įstatyme nepripažįstamos skolos kreditoriams (nemokumo teismo procesų pradėjimo tikslais), kol šių skolų terminas neviršijo trijų mėnesių. Šis terminas yra pernelyg ilgas ir neatitinka pagrindinių tarptautinių standartų šioje srityje. Be to, įstatyme nenumatytas „balanso“ patikrinimas dėl nemokumo. Šiame įstatyme taip pat nenumatytos nemokių įmonių administratorių kvalifikacijos ar jiems taikytini reikalavimai. Nemokių įmonių administratoriai – pagrindiniai dalyviai nemokumo procedūrų organizavime, tad jie turėtų turėti profesines kvalifikacijas teisės ar apskaitos srityse, taip pat pageidautina, kad jie turėtų tam tikros valstybinės ar pusiau valstybinės institucijos licenciją.

Kaip įprasta nemokumo įstatymams ERPB veiklos šalyse, Nemokumo įstatyme pakankamai neaptariamas reorganizavimo klausimas. Pagal prasmingą reorganizavimo schemą turėtų būti leidžiama laiku kompromisu išspręsti išsipareigojimų nevykdymą, siekiant palengvinti išieškojimą. Pagal dabartinę Lietuvos schemą restruktūrizavimo metu nebus gaunamas joks finansavimas, taip pat nėra atidėjinių prievolių vykdymui. Abu šie klausimai turi būti sprendžiami. Galų gale, atsižvelgiant į nuolat besiplečiančius Lietuvos verslo santykius su užsienio šalimis, būtų tikslinga, kad įstatyme būtų aptartas kaimyninių šalių nemokumo procedūrų klausimas (nors pripažįstama, kad tai nėra toks aktualus klausimas kaip kiti pirmiau tekste aptarti trūkumai).

Taip pat susirūpinimą kelia ir Lietuvos nemokumo įstatymų praktinis įgyvendinimas. 2004 m. ERPB Nemokumo teisinių rodiklių tyrimas, kurio metu buvo tiriamas nemokumo režimų tiek kreditorių inicijuotų bankrotų atveju, tiek skolininkų inicijuotų

bankrotų atveju „efektyvumas“ (arba kaip įstatymai veikia praktikoje), parodė, kad Lietuvos nemokumo sistema praktikoje funkcionuoja neefektyviai. Pirmiausia, prieiga prie sistemos skolininkams ir kreditoriams yra pernelyg oficiali ir sudėtinga. Bylų nesprendžia specializuoti teismai, o besinaudojančių nemokumo sistema pasitikėjimas teisėjų ir nemokių įmonių administratorių kompetencija nėra didelis.

Menka skolininkų galimybė naudotis sistema rodo ne tik įstatymų trūkumą, bet ir per daug lėtą ir sudėtingą teisinį režimą, dėl kurio reorganizavimas (o taip pat ir komercinės veiklos tęstinumas) tampa vargiai tikėtinu.

Visi šie veiksniai kartu su įstatymo trūkumais trukdo tinkamai funkcionuoti nemokumo režimui, kuris turėtų veikti kaip „rimbas“, skatinantis skolininkus veikti sąžiningai, ir kaip „pažadadas“, skatinantis nemokių įmonių skolininkus, kurie turi iš esmės gyvybingas įmones, dėti pastangas, siekiant užtikrinti tokių įmonių išgelbėjimą.

Sandoriai, kuriems teikiamos garantijos

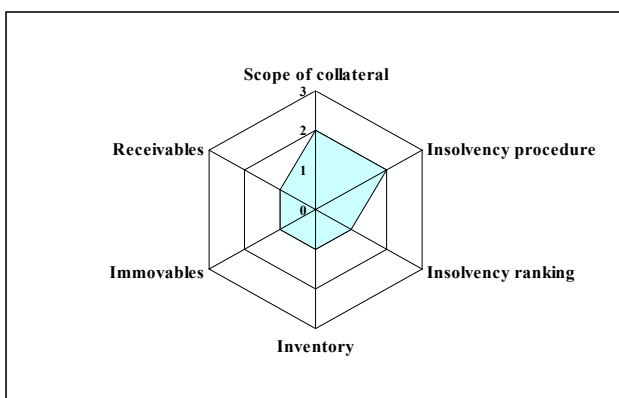
Nuo paskutinės ERPB strategijos Lietuvai parengimo neįvyko jokių reikšmingų pasikeitimų, ir tvarkoje, taikytinoje įkeitimo dėl kilnojamojo turto priėmimui, išliko stipriosios pusės bei smulkūs trūkumai.

Sandorius dėl kilnojamojo turto, kuriems teikiama garantija, reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.198-4.228 straipsniai; 1997 m. birželio mėn. priimto Hipotekos registro steigimo įstatymas; 2002 m. vasario 20 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 46 patvirtinta Hipotekos, priverstinės hipotekos, įkeitimo ir priverstinio įkeitimo ląštų pildymo instrukcija; ir 2001 m. spalio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1246 patvirtintos Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatai.

Visi kilnojamojo turto įkeitimai (išskyrus nuosavybės įkeitimus) ir daugelis kitų sandorių, kurie yra prievolių užtikrinimo priemonės (skolos gražinimo pardavimas, išperkamosios nuomos sutartys, pardavimai išsaugant nuosavybės teisę), turi būti registruojami Hipotekos registre. Registre taip pat registruojami nekilnojamojo turto užstatai. Sistema yra centralizuota, visiškai kompiuterizuota ir lengvai prieinama internete. Visi suinteresuoti asmenys gali elektroniniu būdu ieškoti duomenų, įskaitant detalią informaciją apie įkeitimą.

Apskritai, įkeitimų už nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą priėmimo, užbaigimo ar vykdymo užtikrinimo sistema buvo rūpestingai ir kruopščiai įdiegta ir puikiai veikia. Tai patvirtinama ir visuose ERPB tyrimuose. Ypač efektyviai veikia įkeitimo vykdymo užtikrinimas (žr. 2003 m. ERPB teisinių rodiklių tyrimą).

Kliūtys įkeitimo vykdymo užtikrinimo procese – Lietuva (2003)

Apimtis

Įkeičiamo turto apimtis

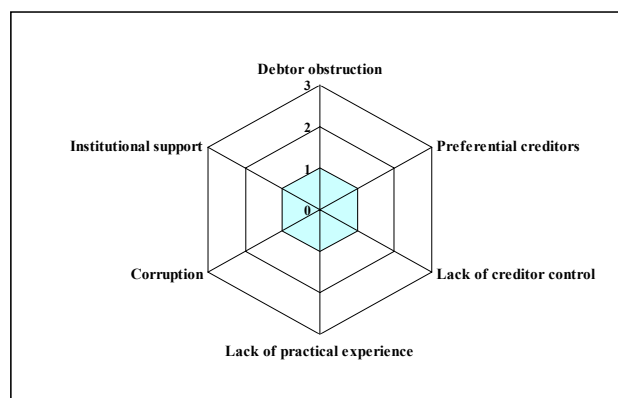
Gautinos sumos

Nekilnojamasis turtas

Inventorius

Nemokumo įvertinimas

Nemokumo procedūra

Procesas

Kliūtys skolininkams

Institucijų parama

Korupcija

Praktinės patirties stoka

Kreditorių kontrolės stoka

Pirmenybę turintys kreditoriai

Pastaba: Kuo pilnesnis „voratinklis“, tuo rimtesnės yra problemos kiekvienoje atitinkamoje kategorijoje. „Proceso“ veiksniai yra skirti poveikiui, kurį konkrečios kliūtys turėtų įkeitimo vykdymo procesui, įvertinti. „Apimties“ veiksniai parodo, kiek efektyvus būtų įkeitimo vykdymas įvairių įkeičiamo turto rūšių ir skolininko nemokumo atvejais.

Šaltinis: 2003 m. ERPB teisinių rodiklių tyrimas.

Tačiau ši tvarka turi būti toliau tobulinama.

1. Kyla neaiškumų dėl turto įkeitimo, kuris paprastai turėtų būti nurodomas kaip įkeitimo lakštas. Nors Civiliniame kodekse numatoma, kad įkeitimas visų rūšių skoloms, įskaitant būsimas skolas, garantuoti gali apimti visas esamo ir būsimos kilnojamojo turto rūšis, ir teoriškai būtų įmanoma sukurti užstatą, apimančią svyruojantį turto telkimą ir net visą įmonę, tačiau praktikoje nustatyta tvarka reikalauja konkrečiai apibūdinti ir nurodyti visą įkeičiamą turtą. Vietos specialistai teigia, kad vienintelis galimas kintančio turto įkeitimas yra apyvartinių prekių atsargų įkeitimas, tačiau Civiliniame kodekse numatomas specialus apyvartinių prekių atsargų įkeitimas, suvaržant tik įmonei priklausančias prekes ir žaliavas.
2. Registravimo procedūra galėtų būti modernesnė ir paprastesnė. Šiuo metu, norint registre užregistruoti įkeitimą, visi sandorio dokumentai turi būti pateikiami Registrui ir patikrinami, o prieš tai juos turi patvirtinti notaras. Ir priešingai, norint užregistruoti prievolių užtikrinimo priemonę, pakanka Registrą paprasčiausiai informuoti. Paprastai visam procesui prireikia penkių darbo dienų. Šį terminą galima žymiai sutrumpinti. Tai taip pat galėtų turėti įtakos ir kainoms: šiuo metu įkeitimo registravimo mokestis gali siekti 700 litų (maždaug 200 eurų, į jį įeina žyminis ir notaro mokesčiai). Tuo tarpu prievolių užtikrinimo priemonės registravimas kainuoja tik 20 litų.

Telekomunikacijos

Lietuvos telekomunikacijų sektorių šiuo metu reguliuoja Ryšių reguliavimo tarnyba (RRT) ir 2004 m. priimtas Elektroninių ryšių įstatymas. Į šį 2004 m. įstatymą buvo perkelta 2002 m. Europos Sąjungos (ES) elektroninių ryšių reguliavimo sistema, ir jis įsigaliojo 2004 m. gegužės 1 d., Lietuvai įstojus į ES.

RRT yra nepriklausoma institucija, įsteigta 2001 m. gegužę pagal 1998 m. Telekomunikacijų įstatymą, įgyvendinant Lietuvos pastangas harmonizuoti šį įstatymą su ES *Acquis* telekomunikacijų srityje. 1998 m. įstatyme apibrėžiama RRT atsakomybė, įskaitant licencijų priežiūrą, reikalavimų tinklų sujungimui nustatymą ir jo stebėseną, tarifų limitų nustatymą fiksuoto ryšio sektoriuje ir visas kitas sritis, kuriose atsiranda dominavimas rinkoje arba kryžminis subsidijavimas, taip pat nacionalinio numeracijos plano administravimą, sutarčių su klientais tvirtinimą, operatorių ginčų dėl tinklų sujungimo ir bendro izoliacinių vamzdžių, kabelių kanalų, bokštų ir stulpų naudojimo, tyrimą. RRT atsakomybė turės būti tinkamai apibrėžta iš naujo pagal 2002 m. ES reguliavimo sistemos perkėlimą.

Telekomunikacijų rinka buvo visiškai liberalizuota 2003 m. sausio 1 d., kai vietos, vidaus ir tarptautinė telefonija tapo atvira konkurencijai. Iki 2005 m. III-ojo ketvirčio pabaigos fiksuoto ryšio paslaugas teikė 41 bendrovė. Tačiau, atrodo, kad užtruks šie tiek laiko, kol fiksuoto ryšio sektoriuje atsiras naudinga konkurencija, nes dabartinis operatorius „Lietuvos telekomas“ (toliau – LT) vis dar kontroliuoja apie 95 proc. fiksuotų telekomunikacijų rinkos. 2005 m. III-ojo ketvirčio pabaigoje fiksuotos linijos skverbimosi rodiklis siekė 23,5 proc., tačiau pastaraisiais metais jis sumažėjo dėl įvairių naujų technologijų, ypač mobiliųjų, atėjimo į rinką.

LT buvo dalinai privatizuota 1998 m. birželio mėn., parduodant kontrolinį 60 proc. akcijų paketą tarptautinio konkurso būdu. Kiti 25 proc. akcijų parduoti 2000 m. birželį pradinio viešo akcijų siūlymo (IPO) būdu, o 5 proc. buvo parduoti buvusiems ir dabartiniams bendrovės darbuotojams. Valstybei priklauso 10 proc. akcijų dalis. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (ERP) įsigijo LT 7,73 proc. akcijų paketą 2000 m. birželį vykusio pradinio viešo akcijų siūlymo (IPO) metu ir jį pardavė 2005 m. liepos mėn.

Lietuvoje yra trys GSM tinklo operatorės („TeliaSonera“ priklausanti „Omnitel“, „TDC“ priklausanti „Bitė“ ir „Tele2“), kurios visos priklauso privatiems subjektams. 2005 m. III-ajame ketvirtyje GSM tinklo skverbimosi rodiklis buvo išpūdingas ir siekė 135% (118% aktyvių abonentų), ir tai atspindėjo gyvybinga konkurencija tarp mobilios rinkos dalyvių. Visoms šioms GSM tinklo operatorėms po 2006 m. vasarį užbaigto konkurso RRT suteikė 3G licencijas. „Omnitel“ buvo pirmoji bendrovė, kuri tą patį mėnesį pradėjo teikti pradines 3G paslaugas. Kaip suprantama, mobilaus numerio portatyvumas pradėtas įgyvendinti 2006 m. sausio 1 d.

Padaryta žymi pažanga įgyvendinant Lietuvoje naujausius telekomunikacijų rinkos reguliavimo standartus, atitinkančius ES reikalavimus, ir jos sąlygojama tam tikrų sektoriaus rinkų plėtra yra išpūdinga. Tačiau šiuo metu yra keletas neišspręstų klausimų. Pirmiausia, pažymėtina, kad fiksuotoje rinkoje, kurioje dominuoja LT, naudinga

konkurencija dar tik turi atsirasti. Lygiai taip pat RRT turėtų teikti pirmenybę intervencijai šioje rinkos srityje, įgyvendinant visas turimas reguliavimo priemones, įskaitant ir tai, kad RRT turėtų greitai išspręsti tinklų sujungimo klausimus tarp LT ir kitų operatorių, kurie daugelio buvo įvertinti kaip problema Lietuvos rinkoje.

10 PRIEDAS: Branduolinės saugos sutartis ir Tarptautinis Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondas (TIAEENPF)

Ignalinos atominė elektrinė (IAE) – tai buvusios Sovietų Sąjungos palikimas. Dvieju IAE 1500 MWe RBMK reaktorių projektas yra toks pats kaip ir Černobylio atominės elektrinės.

1994 m. su ERPB pasirašytoje sutartyje pagal ERPB valdomą Branduolinės saugos sutartį (BSS) Lietuvos Vyriausybė įsipareigojo i) atlikti IAE išsamų saugos vertinimą licencijavimo proceso tikslu ir IAE įgyvendinti saugos didinimo priemones; ii) nepratęsti nei vieno iš dviejų reaktorių gyvavimo trukmės ilgiau nei tol, kol bus pakeisti keturi kuro kanalai (gyvavimo laiko pratęsimas perskirstant kanalus yra negalimas); iii) parengti ir įgyvendinti energetikos sektoriaus atnaujinimo ir paklausos valdymo programą, pagerinti energijos taupymą, toliau reformuoti kainodaros politiką ir įvertinti papildomų elektros gamybos pajėgumų poreikį. 1994 m. pagal Branduolinės saugos sutartį AIE buvo suteikta 34 mln. eurų subsidija trumpalaikio jėgainės saugumo didinimui paremti. Trumpalaikės saugos didinimo projektas buvo sėkmingai užbaigtas 1999 m. Išsamus IAE saugos vertinimas, taip pat finansuotas pagal Branduolinio saugumo sutartį, buvo užbaigtas 1996 m. gruodį. Šio vertinimo metu buvo nustatyta, kad atominė elektrinė gali saugiai veikti visą likusį tarnavimo laikotarpį iki jos eksploatavimo nutraukimo. Panašus licencijavimo procesas buvo vykdomas antrajame bloke. Jį rėmė nemažai dvišalio bendradarbiavimo agentūrų.

Tarptautiniai ekspertai teigia, kad trumpalaikės saugos didinimo programų įgyvendinimas sumažino kai kuriuos rimtus projekto, kokybės ir saugos kultūros trūkumus ir dabar jėgainės saugos lygis yra aukštesnis, tačiau toks jis gali būti tik ribotą veiklos laikotarpį. 2001 m. gegužės 27 d. Europos Sąjungos Tarybos branduolinės saugos plėtros metu ataskaitoje teigiama, kad nepaisant trumpalaikio saugumo padidinimo, dar yra daug nukrypimų nuo ES plačiai taikomų reikalavimų, ypač kalbant apie paskutinįjį aplinkos apsaugos barjerą – sandarinimo sistemą. Techniniu požiūriu nerealu pašalinti tuos trūkumus tiek, kad būtų galima pasiekti aukštą branduolinės saugos lygį, kokio tikimasi ES.

Lietuva uždarė pirmąjį IAE bloką 2004 m. gruodį ir įsipareigojo nutraukti antrojo bloko eksploatavimą vėliausiai iki 2009 m. gruodžio 31 d. Šie įsipareigojimai buvo prišimti Vyriausybei ir Seimui 1999 ir 2002 m. patvirtinus Valstybinę energetikos strategiją, ir dar kartą patvirtinta, kad abu IAE I-asis ir II-asis blokai bus uždaryti laikantis BSS nustatytų įsipareigojimų.

Tačiau svarbu, kad IAE jėgainėje būtų papildomai pagerinta trumpalaikė sauga, įskaitant nepriklausomą ir įvairiapusę reaktoriaus sustabdymo sistemą antrajame bloke ir priemones, skirtas užtikrinti tolesnę didelę darbuotojų motyvaciją ir saugos išmanymą.

IAE eksploatacijos nutraukimas – tai ilgalaikis procesas, padalintas į kelias pakopas. Pradinėje programoje dėmesys sutelkiamas į pasirengimo pirmojo bloko uždarymui veiklą. Ji taip pat apima kuro pašalinimą ir laikiną saugojimą bei abiejų blokų radioaktyvių darbinių atliekų perdirbimą ir laikiną saugojimą. Lietuvos Vyriausybė

paragino sutelkti bendras ir gerai koordinuotas šalies ir tarptautines pastangas šiai programai įgyvendinti.

Europos Komisijos iniciatyva, 2000 m. birželį ERPB įsteigė naują daugiašalį subsidijų fondą – Tarptautinį Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondą (TIAEENPF). TIAEENPF veikla vykdoma pagal 2001 m. balandžio 5 d. Lietuvos Respublikos ir ERPB Pagrindų sutartį, kurią Seimas ratifikavo 2001 m. liepos mėn.

Iki šios dienos Europos Komisijos ir 15 kitų šalių įnašas į TIAEENPF sudaro 433 325 mln. eurų. 2002 m. gruodžio 13 d. Kopenhagos Europos Viršūnių Taryboje buvo baigtos derybos dėl dešimties šalių kandidačių, įskaitant Lietuvą, įstojimo į ES. 2003 m. balandžio 16 d. Atėnų Europos Viršūnių Taryboje buvo pasirašyta Prisijungimo sutartis. Sutartyje numatomos specialios nuostatos dėl IAE uždarymo ir eksploatavimo nutraukimo. Joje taip pat numatytas finansinis paketas šiems klausimams spręsti. Be to, Sutartyje numatoma galimybė TIAEENPF pasinaudoti ES parama ar jos dalimi. Sutartį ratifikuos jau esančios ir naujos ES valstybės narės. Į Lietuvos finansinį paketą įeina: i) 285 mln. eurų (remiantis 1999 m. kainomis) vertės papildoma Bendrijos finansinė parama 2004 – 2006 m. laikotarpiu; ir ii) tolesnė Bendrijos parama, teikiama ir po 2006 m. Bendrijos paramos suma 2007 – 2013 m. laikotarpiui yra sprendžiama šiuo metu. 2005 m. gruodžio mėn. Europos Tarybos išvadose nurodyta 865 mln. eurų (remiantis 2004 m. kainomis) suma.

TIAEENPF tikslas – finansuoti arba bendrai finansuoti prekes, darbus ir paslaugas, reikalingas:

(i) IAE eksploatavimo nutraukimo darbams remti

Visi eksploatavimo nutraukimo darbai turi būti atliekami saugiai ir efektyviai, kad būtų kaip galima daugiau sumažintas IAE pavojus, ir kad ilgalaikėje perspektyvoje vietovė būtų galima naudoti kitais tikslais. Eksploatacijos nutraukimas – tai ilgalaikis ir techniškai labai sudėtingas procesas. Jis apima administracines ir technines operacijas, kurios yra būtinos, kad IAE būtų išbraukta ir licencijas turinčių jėgainių sąrašo. Todėl svarbu, kad eksploatacijos nutraukimo procesas būtų integruotas, siekiant optimizuoti projektą, inžineriją, investicijų į jėgainę prieš jos eksploatavimo nutraukimą valdymą, licencijavimą ir techninę paramą. Pagrindinė veikla pirmosios pakopos po eksploatavimo nutraukimo metu bus susijusi su panaudoto kuro pašalinimu ir laikinu saugojimu, skystųjų ir kietųjų radioaktyviųjų atliekų perdirbimu ir pasirengimu laikinam saugojimui, tai pat sistemų ir komponentų taršos mažinimu, sistemų modifikacijomis ir sistemų atskyrimu. Lietuva nusprendė IAE eksploatacijos nutraukimui taikyti neatidėliotino išmontavimo strategiją.

Dabartiniai TIAEENPF įsipareigojimai, susiję su parama IAE eksploatavimo nutraukimui, pagal Subsidijų sutartis yra šie:

- Projektų valdymas ir inžinerinės paslaugos (DPMU), pirmos pakopos projektas nuo 2001 m. DPMU užtikrina integruotą IAE eksploatacijos nutraukimo ir atliekų tvarkymo principą ir atsako už tai, kad šie Lietuvos ištekliai būtų įgyvendinti, siekiant įvykdyti aprėpties ir kokybės, grafiko ir sąnaudų reikalavimus.
- Naujos laikinos saugyklos, skirtos 18 000 RBMK panaudotam kurui iš blokų Nr. 1 ir Nr. 2, projektavimas ir statyba.

- Naujos kietųjų atliekų tvarkymo ir sandėliavimo įrenginių (SWMSF), skirtų 120 000 m³ trumpalaikių ir ilgalaikių mažo ir vidutinio radioaktyvumo atliekų, projektavimas ir statyba.
- Patikimo ekologiško šilumos ir garo šaltinio IAE ir Visaginui projektavimas ir statyba (užbaigtas 2005 m.).
- IAE techninės dokumentacijos archyvo modernizavimas (užbaigtas 2005 m.).
- Bandomojo eksploatavimo nutraukimo projekto, skirto aukšto slėgio avarinės pagrindinės aušinimo sistemos, esančios I-ojo bloko pastate 117/1, išmontavimo veiklos projektavimas, suplanavimas ir licencijavimas.
- Matavimo įrenginys.
- Radioaktyvumo charakterizavimo priemonės ir įrengimai.
- Reaktyviosios energijos kompensavimas IAE blokuose.

(ii) Lietuvos energetikos sektoriuje įgyvendinti priemonės, kurios yra reikalingos po IAE eksploatavimo nutraukimo ir uždarymo, ir kurios padėtų vykdyti būtiną energijos gamybos, perdavimo ir paskirstymo sektorių restruktūrizavimą, atnaujinimą ir modernizavimą, taip pat gerinti energijos taupymą

2003 m. IAE pagamino maždaug 73 proc. visos Lietuvos elektros. IAE uždarymas paveiks šalies energetikos sektoriaus plėtrą. Dėl šios priežasties priemonių, skirtų palengvinti būtiną energijos gamybos, perdavimo ir paskirstymo restruktūrizavimą, atnaujinimą ir modernizavimą bei pagerinti energijos taupymą, įgyvendinimas tampa vis svarbesnis.

Siekiant teikti paramą atitinkamų projektų plėtrai, 2003 m. kovo mėn. ERPB suteikė TIAEENPF subsidiją, skirtą šioms dviem studijoms finansuoti:

- „Lietuva – Elektros energijos sektoriaus mažiausių sąnaudų plėtros plano atnaujinimas“;
- „Lietuvos dujų sektoriaus plėtros plano atnaujinimas ir jo sąveika su Latvijos, Estijos, Rusijos, Baltarusijos ir Lenkijos dujų sektorių plėtra“.

Remiantis atnaujintu Lietuvos elektros energijos sektoriaus mažiausių sąnaudų plėtros planu, esamos 1800 MW_e Lietuvos elektrinės aplinkos apsaugos (vykdant ES reikalavimus), patikimumo ir energijos taupymo gerinimas – svarbiausi numatomo projekto plėtros ir įgyvendinimo 2005-2011 m. prioritetai. Uždarius IAE, Lietuvos elektrinė taps stambiausia Lietuvos elektros energijos gamintoja. Lietuvos elektrinės projektas galėtų būti pirmasis būsimas investicinis projektas, kurį bendrai finansuotų ERPB paskola ir TIAEENPF subsidijos.

Dabartiniai TIAEENPF išsipareigojimai, susiję su Lietuvos energetikos sektoriaus plėtra, pagal Subsidijų sutartis yra šie:

- Naujo 100 km dujotiekio iš Pabradės į IAE ir Visaginą nutiesimas (užbaigtas 2005 m.).
- Naujo dujotakio dujų desulfuravimo ir dulkių surinkimo įrenginių projektavimas ir pastatymas bei susijusios projekto valdymo konsultacinės paslaugos.

ERPB ir Lietuva palaiko tvirtus santykius IAE eksploatavimo nutraukimo proceso įgyvendinimo srityje. Priklausomai nuo papildomų įnašų į TIAEENPF ir Rėmėjų asamblėjos pritarimo ERPB ketina parengti su IAE ir energetikos sektoriaus įmonėmis papildomus projektų pasiūlymus 2007-2013 m. laikotarpiui.

Nauji projektų pasiūlymai dėl paramos IAE eksploatavimo nutraukimo projekto gali apimti: (i) likusių sistemų ir komponentų nukenksminimui ir išmontavimui skirtas inžinerines paslaugas, įrankius ir įrengimus; (ii) lydymo bloką; (iii) trumpalaikių mažo ir vidutinio radioaktyvumo atliekų saugyklą; ir (iv) esamo IAE mokymų centro modernizavimą.